

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра регіональних студій

Допущено до захисту

_____ «___» _____ 2024р.
підпис

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

Шлях України до НАТО: здобутки, проблеми та перспективи

Підготував: студент 2 курсу
групи МЄАС – 2
спеціальності
291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
Козак Владислав Ігорович

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, професор
Павлюк Віктор Володимирович

Острог 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ І НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНА – НАТО.....	7
1.1. Аналіз основних етапів співробітництва.....	7
1.2. Нормативно-правова база діалогу.....	18
1.3. Механізми співробітництва між Україною і НАТО (1991-2022 рр.).....	26
Висновок до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНА І ПРАКТИЧНА ВЗАЄМОДІЯ СТОРІН В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	34
2.1. Позиція НАТО щодо військової агресії Росії проти України.....	34
2.2. Практична підтримка України Альянсом.....	44
2.3. Прагнення України до членства в НАТО.....	54
Висновок до розділу 2.....	61
РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМИ ТА ІНІЦІАТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ І НАТО.....	62
3.1. Зобов’язання щодо довгострокової безпекової допомоги Україні.....	62
3.2. Програма вдосконалення військової освіти.....	68
Висновок до розділу 3.....	78
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Україна має тривалу історію відносин з НАТО. Після проголошення незалежності у 1991 році перед країною постало питання вибору зовнішньополітичного курсу. Хоча євроатлантична інтеграція була офіційно заявлена, протягом тривалого часу вона залишалась більше декларативною, без чіткої стратегії. Влада намагалася одночасно підтримувати відносини з Росією, Європейським Союзом і НАТО, дотримуючись політики багатовекторності та позаблокового статусу. Це було пов'язано з тим, що Україна не могла повністю відмовитися від впливу Росії, яка прагнула утримати країну в зоні свого контролю.

У 2022 році нейтральні країни Фінляндія та Швеція подали заявки на вступ до НАТО, а вже у 2023 стали повноправними членами Альянсу. Україна також прагне приєднатися до НАТО за прискореною процедурою, але на шляху до цього стоять певні перешкоди. Перша – це війна з Росією. Статут НАТО не дозволяє вступ країнам, де йдуть бойові дії, а приєднання України під час конфлікту означало б пряме зіткнення Альянсу з Росією. Друга – політична неготовність деяких партнерів, зокрема США та Німеччини, які не підтримують швидкий вступ України, попри її значний прогрес у реформуванні законодавства. Відсутність консенсусу серед країн-членів (їх зараз 32) також гальмує цей процес. Третя проблема пов'язана з глобальними загрозами, зокрема ризиком ядерної конфронтації та посиленням осі "Іран-Росія-Китай", що може загострити нові конфлікти. Попри ці виклики, Україна активно співпрацює з НАТО, адаптуючи національне законодавство до стандартів Альянсу та показуючи готовність до подальшої інтеграції.

Україна продовжує рухатися у напрямку західної інтеграції, вважаючи членство в НАТО стратегічною метою та ключовим пріоритетом зовнішньої політики. Підтримка населення щодо вступу до Альянсу також постійно зростає. Попри те, що на торішньому саміті НАТО Київ не отримав конкретної

дати вступу, було прийнято важливе рішення — скасування обов'язковості виконання Плану дій щодо членства, що наблизило країну до Альянсу. Від цього річного саміту очікується конкретніший «дорожній план» для України, оскільки партнери продовжують наголошувати, що двері для нашої країни залишаються відкритими.

Членство України в НАТО допоможе вирішити низку важливих завдань. Перш за все, це забезпечить інтеграцію до найпотужнішого військово-політичного союзу, що значно підвищить рівень безпеки в регіоні та надасть Україні надійні гарантії національної безпеки, унеможливаючи нову агресію з боку Росії. Це також зміцнить обороноздатність країни, привівши її військові структури у відповідність зі стандартами НАТО. Окрім цього, членство сприятиме поглибленню євроатлантичної інтеграції, що дозволить Україні ефективніше захищати свої економічні та політичні інтереси як у Європі, так і в світі. Інтенсифікація відносин із євроатлантичними структурами та входження до Альянсу покращить гарантії економічної безпеки України, створить кращі умови для інтеграції в європейські економічні структури та збільшить її вплив на формування загальноєвропейської політики, що в свою чергу посилить позиції країни на шляху до Європейського Союзу.

Стан наукового вивчення проблеми. Тема національної безпеки України та її інтеграції до НАТО привернула увагу багатьох дослідників, серед яких можна виділити праці Л. та М. Алексієвців, В. Горбуліна, С. Грицяя, А. Зленка, А. Кудряченка, О. Палія, Г. Перепелиці, О. Соскіна та інших. Ці роботи формують важливу теоретичну базу для аналізу сучасних викликів і можливостей, які стоять перед Україною в контексті її євроатлантичної інтеграції та забезпечення національної безпеки.

Метою роботи є дослідження шляху України до вступу в НАТО, аналіз основних здобутків на цьому шляху, вивчення проблем, які перешкоджають швидкому приєднанню до Альянсу, та визначення перспектив інтеграції країни в євроатлантичний безпековий простір.

Предмет дослідження – процес інтеграції України до НАТО, а також основні здобутки, проблеми та перспективи цього шляху.

Об'єкт дослідження – відносини України з НАТО, зовнішньополітичні та безпекові аспекти співпраці, а також вплив міжнародного та внутрішньополітичного середовища на євроатлантичну інтеграцію України.

Для дослідження ми визначили наступні **завдання**:

- Проаналізувати основні етапи співробітництва між Україною та НАТО, зокрема з 1991 по 2022 роки;
- Дослідити нормативно-правову базу, яка регулює діалог між Україною та НАТО;
- Оцінити механізми співробітництва між Україною і НАТО за період з 1991 по 2022 роки;
- Визначити політичну позицію НАТО щодо російської військової агресії проти України;
- Проаналізувати практичну підтримку України з боку НАТО під час російсько-української війни;
- Дослідити програми та ініціативи, спрямовані на вдосконалення військової освіти та довгострокову безпекову допомогу Україні.

Методи дослідження. Основними методами дослідження обрано загальновизнані теоретичні підходи, які дозволяють виявити як явні, так і приховані закономірності, визначати загальні та необхідні аспекти, відокремлюючи суттєве від несуттєвого. Це дає можливість краще зрозуміти динаміку загального розвитку. Перевага надана саме теоретичним методам, оскільки дослідження має теоретико-методологічну спрямованість. Також було взято до уваги праці сучасних українських науковців. Використано методи аналізу та синтезу, індукції й дедукції, а також описовий, табличний, графічний та інші методи.

Аналіз джерельної бази. Основою даного дослідження є бібліографічні, інформаційні та довідкові видання, а також статистичні та фактичні матеріали,

що включають законодавчо-нормативні документи України. Одним з ключових джерел є Конституція України, яка в 2019 році була доповнена положенням про стратегічний курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію. Зокрема, Закон України "Про національну безпеку України" визначає співпрацю з НАТО як один із основних напрямків у сфері національної безпеки, а Закон України "Про оборонний сектор безпеки" спрямований на адаптацію національного оборонного сектору до стандартів НАТО.

Додатково, важливими є офіційні документи, що регулюють відносини України з Альянсом, серед яких Декларація про партнерство між Україною та НАТО, яка стала основою для подальшої співпраці, та План дій щодо членства в НАТО, що визначає ключові кроки на шляху до повноправного членства. Важливу роль відіграють також річні національні програми України з НАТО, що демонструють прогрес у реформуванні українських інститутів і військових структур відповідно до стандартів НАТО. В рамках цих програм Україна здійснює масштабні реформи в оборонній, політичній та економічній сферах.

З точки зору міжнародної підтримки, важливими є заяви самітів НАТО, зокрема саміту в Бухаресті 2008 року, де країни Альянсу ухвалили рішення про підтримку євроатлантичного курсу України, хоча без конкретної перспективи членства. Це стало важливим етапом, оскільки підтвердило прагнення Альянсу до подальшої співпраці, але й виявило проблеми, з якими стикається Україна на шляху до членства. Протягом років позиції НАТО щодо України розвивалися, і на наступних самітах, зокрема в Варшаві та Брюсселі, Альянс неодноразово підтверджував готовність підтримувати Україну, однак питання членства залишалося відкритим, зокрема через політичні, безпекові та стратегічні фактори.

Практичне значення дослідження. Аналіз досягнень і викликів на шляху України до НАТО допомагає зрозуміти, як зміцнити національну безпеку і стабільність в умовах зовнішніх загроз. Саме вивчення досвіду інтеграції в НАТО може слугувати основою для реформування ЗСУ, що є критично

важливим для підвищення їхньої ефективності. Результати дослідження можуть бути використані для формування довгострокових стратегій зовнішньої політики України, що сприятиме досягненню стабільності і процвітання.

Новизна отриманих результатів. Дослідження пропонує оновлене бачення процесу інтеграції України в НАТО, зосереджуючи увагу на актуальних викликах та змінах у міжнародній політиці, які безпосередньо впливають на цей процес. Особливу увагу приділено аналізу впливу зовнішніх факторів, таких як агресія Росії, що допомагає глибше зрозуміти, як ці фактори формують політику НАТО щодо України. Також в роботі пропонуються нові перспективи співпраці між Україною та НАТО, включаючи інноваційні формати партнерства та ініціативи, що можуть сприяти зміцненню відносин.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів з підпунктами, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ І НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНА - НАТО

1.1. Аналіз основних етапів співробітництва

Співробітництво України з НАТО пройшло кілька важливих етапів, кожен з яких відображав зміну зовнішньополітичних пріоритетів України, а також реакцію НАТО на геополітичну ситуацію в Європі та світі. Аналіз цього співробітництва дозволяє глибше зрозуміти еволюцію стосунків між Україною та Альянсом, а також ті чинники, що впливали на формування стратегії взаємодії обох сторін.

Співробітництво між Україною та НАТО має тривалу історію, яка почалася ще в 1990-х роках. Після здобуття Україною незалежності у 1991 році, державу поступово почали залучати до різних євроатлантичних структур, що стало важливим елементом її зовнішньополітичного курсу. Співпраця з НАТО стала стратегічною складовою для України у питаннях безпеки, військової реформи та політичного діалогу [27].

Безпека кожної держави-члена НАТО має важливе значення для всього Альянсу, а її забезпечення неможливе без стабільності в Європейському регіоні. Агресія російської федерації проти України, що не мала жодних підстав, стала серйозним викликом як для безпеки Європи, так і для світової стабільності. Країни-члени НАТО повністю підтримують право України на суверенітет, територіальну цілісність, самооборону та самостійне визначення шляхів забезпечення національної безпеки. У зв'язку з агресією РФ і ескалацією війни в Україні, відносини між Україною та НАТО стали ще більш тісними та багатограними [56].

Початок співпраці між Україною та Альянсом сягає 1990-х років, коли між ними почали вибудовуватися відносини, які згодом перетворилися на одне

з найбільш вагомих міжнародних партнерств. Незаконне приєднання Криму до Росії у 2014 році стимулювало поглиблення співпраці у ключових сферах безпеки. Із початком повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році країни-члени НАТО значно розширили свою підтримку України, надаючи допомогу в різних формах [1].

Аналізуючи співпрацю між Україною та НАТО у період з 1990-х до 2000-х років, М. Алексієвець та інші дослідники виділяють два основні етапи. Перший охоплює період 1990-х років, коли увага була зосереджена на питаннях зовнішньої політики України в умовах нової геополітичної реальності після розпаду СРСР. Однією з головних тем стало обґрунтування необхідності інтеграції України в євроатлантичні структури безпеки. Ще у 1990 році НАТО почало розглядати новоутворені держави колишнього Радянського Союзу, включно з Україною, як потенційних партнерів, зокрема для підвищення безпеки в Чорноморському регіоні [43].

Другий етап, який розпочався на початку 2000-х років, зосереджується на розвитку та зміні характеру відносин між Україною і НАТО, з акцентом на посиленні обороноздатності України та стабільності у Європі. Важливими внутрішньо- та зовнішньополітичними подіями цього періоду стали основою для подальшої співпраці. Особливо важливо відзначити, що після анексії Криму росією в 2014 році та початку війни на сході України питання вступу до НАТО набуло для України стратегічного значення, оскільки це стосувалося підвищення національної безпеки, зміцнення обороноздатності та захисту суверенітету і територіальної цілісності держави [1].

Досить обґрунтованою є позиція О. Нестерцової-Собакарь, яка стверджує, що Україна продовжує процес реформування своїх збройних сил, маючи значний потенціал, але недостатній досвід. У цьому контексті важливим елементом є участь України в спільних навчаннях з представниками НАТО, що сприяє нарощуванню військових можливостей [40].

На думку О. Кручініної, існує низка викликів, які ускладнюють інтеграцію та розвиток співпраці України з Альянсом. Серед них варто виділити внутрішньополітичні проблеми, відсутність консенсусу серед деяких країн-членів НАТО щодо вступу України, а також нестабільність безпекової ситуації. Водночас є й перспективи для поглиблення співпраці, зокрема активна участь у спільних операціях та місіях, готовність до соціальних і політичних реформ, підвищення обороноздатності та зміцнення військового потенціалу України. Варто також відзначити зростаючу підтримку українського суспільства щодо інтеграції з НАТО, що сприяє позитивному розвитку подальших відносин з Альянсом [40].

Взаємини між Україною та НАТО формувалися в умовах складної зовнішньо- та внутрішньополітичної ситуації, яка склалася після проголошення незалежності України в 1991 році. Цей процес відбувався на фоні різних суспільно-політичних настроїв та інтересів усередині країни, що значною мірою визначали напрям її зовнішньої політики. Важливим чинником у цих відносинах була зовнішньополітична стратегія Російської Федерації, яка, прагнучи зберегти вплив на пострадянські країни, активно протидіяла їх інтеграції до НАТО.

Зокрема, прагнення України приєднатися до Альянсу викликало серйозне занепокоєння в росії ще у 1992 році. Це стало причиною тиску з боку РФ через підтримку сепаратистських настроїв у східних регіонах, а також у Чернівецькій, Закарпатській областях і Криму. Окрім цього, росія використовувала мовне питання, права національних меншин і конфлікти навколо Чорноморського флоту як інструменти політичного впливу. Згодом росія розпочала енергетичні та торговельні війни проти України, що є частиною ширшої стратегії гібридної війни, яку РФ вела з початку 1990-х років через використання «м'якої сили» [51].

Хоча Україна на даний момент не є членом НАТО і не отримує гарантій безпеки, закріплених у Вашингтонському договорі, вона продовжує залишатися

важливим партнером Альянсу. Взаємини між Україною та НАТО базуються на тісній співпраці та адаптації євроатлантичних принципів і стандартів у галузі національної безпеки та захисту інтересів країни.

Співпраця між Україною та НАТО почала активно розвиватися з моменту здобуття незалежності країною. Першим значущим кроком у цьому напрямку стало приєднання України до Ради північноатлантичного співробітництва в 1991 році, а згодом, у 1994 році, – до програми «Партнерство заради миру». Це стало основою для подальшого розвитку співробітництва, яке пройшло складний і суперечливий шлях трансформації [2].

Протягом цього часу Україна активно брала участь у різних євроатлантичних структурах, зокрема в Раді Північноатлантичного співробітництва (РПАС) та Раді євроатлантичного партнерства (РЄАП). Ці участі підкреслюють прагнення України інтегруватися в євроатлантичну систему безпеки, що є важливим аспектом її зовнішньої політики [2].

Підписання Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО 9 липня 1997 року стало важливим етапом у розвитку відносин між сторонами, відкривши новий якісний рівень співпраці. Цей документ закріпив основні принципи взаємодії, серед яких були: неподільність безпеки держав у регіоні ОБСЄ, утримання від застосування сили або погроз, що суперечать Статуту ООН, а також право кожної держави самостійно обирати засоби забезпечення своєї безпеки, включаючи союзні договори [44].

Відносини між Україною та НАТО також ґрунтувалися на повазі до суверенітету, політичної незалежності та територіальної цілісності держав. Дотримання принципів демократії, верховенства права, ринкової економіки, політичного плюралізму, а також захист прав людини, зокрема прав національних меншин, стали важливими складовими цього партнерства. Особливу увагу було приділено запобіганню конфліктам та їхньому мирному врегулюванню.

У 2009 році підписання Декларації про доповнення до Хартії підтвердило рішення, ухвалене лідерами НАТО на саміті в Бухаресті в 2008 році, яке передбачало можливість членства України в Альянсі в майбутньому. Це стало важливим сигналом для продовження поглибленої співпраці між Україною та НАТО на основі спільних інтересів у сфері безпеки [38].

Згідно з положеннями Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО, ключовими способами співпраці та консультацій визначено низку заходів, спрямованих на взаємодію у важливих сферах. Серед них – спільні семінари, робочі групи та програми, що охоплюють широкий спектр тем: цивільне планування на випадок катастроф та надзвичайних ситуацій, управління цивільно-військовими відносинами та демократичний контроль над збройними силами, реформи у військовій сфері України, бюджетні та політичні питання, оборонне планування, питання національної безпеки, оборонна конверсія та військова співпраця між Україною та НАТО [38]. Окрім того, співпраця охоплює економічні аспекти безпеки, науково-технологічну сферу, безпеку довкілля, ядерні питання, а також дослідження з використання повітряного та космічного простору.

Практичні механізми співпраці між Україною та НАТО включають регулярні зустрічі на рівні Північноатлантичної ради, а також зустрічі з комітетами НАТО. Крім того, передбачені візити глав держав, військова співпраця та взаємодія в рамках програми «Партнерство заради миру». Ці ініціативи сприяють координації дій та поглибленню партнерства між Україною та Альянсом.

Україна також активно бере участь у численних операціях під егідою НАТО. Це включає операції з підтримки стабільності в Боснії та Герцеговині, а також дві місії в Афганістані: «Рішуча підтримка» та Міжнародні сили сприяння безпеці. Також українські військові беруть участь у навчальній місії в Іраку, а також у військово-морських операціях, таких як «Океанський щит» і «Активні зусилля».

Окрім цього, Україна співпрацює в рамках Сил для Косова (КФОР) та надає інформацію для підтримки зусиль НАТО у моніторингу ситуації в Чорноморському регіоні. Ця співпраця підкреслює важливість України як надійного партнера в забезпеченні безпеки і стабільності в регіоні.

Україна історично хоче в НАТО, що обумовлено близькістю ідеологічних підходів країни з державами-членами Альянсу, особливо у сфері розбудови демократичної держави та дотримання принципів верховенства права. Це прагнення отримало офіційну підтримку під час Бухарестського саміту НАТО у 2008 році, де було ухвалено рішення про майбутнє членство України в Альянсі. На саміті також погодили розробку Плану дій щодо членства (ПДЧ), який передбачав реалізацію реформ у політичній, економічній, оборонній, ресурсній, безпековій та правовій сферах для країн-претендентів на членство [38].

У 2009 році було запроваджено Річну національну програму, яка стала ключовим інструментом для сприяння євроатлантичній інтеграції України. Ця програма передбачала проведення необхідних реформ та досягнення стандартів, потрібних для подальшого просування до членства в НАТО. Вона акцентувала увагу на відповідності структур та політик України вимогам Альянсу, що підкреслювало її зобов'язання щодо реформування [38].

Річна національна програма стала важливим кроком на шляху України до інтеграції в євроатлантичну безпекову систему, демонструючи готовність країни до впровадження змін і адаптації до євроатлантичних стандартів. Це не лише зміцнює безпеку самої України, а й сприяє стабільності в регіоні, підкреслюючи важливість співпраці з НАТО в контексті сучасних викликів безпеки.

Протягом 2010–2014 років керівництво України дотримувалося політики нейтралітету, але змінило її через агресію з боку Росії. Від початку анексії Криму у 2014 році країни посилили підтримку України, зокрема в розвитку її оборонних можливостей та підготовці тисяч військовослужбовців. З

2016 року, після Варшавського саміту НАТО, практична допомога Україні оформлена у вигляді Комплексної програми допомоги (КПД) [21].

У 2017 році Верховна Рада України ухвалила закон, який чітко визначив членство в НАТО як одну з ключових стратегічних цілей зовнішньої та безпекової політики держави. Це рішення стало важливим кроком у зміцненні євроатлантичних прагнень України, адже воно відобразило прагнення країни інтегруватися в західні безпекові структури. У 2019 році було внесено поправку до Конституції України, яка набрала чинності та закріпила зобов'язання щодо сприяння інтеграції в НАТО. Це законодавче рішення стало символом політичної волі України на шляху до євроатлантичної інтеграції та підкреслило незворотність обраного курсу [21].

У 2020 році президент Володимир Зеленський затвердив Стратегію національної безпеки, яка стала основою для формування "особливого партнерства" між Україною та НАТО. Ця стратегія передбачає не лише укріплення військової співпраці, а й активізацію політичних та економічних зв'язків, що, в свою чергу, сприятиме подальшій інтеграції України в Альянс. Основна мета цієї стратегії полягає в забезпеченні стабільності та безпеки в Україні, що є особливо актуальним в умовах зовнішніх викликів та загроз [21].

Завдяки посиленій співпраці з 2014 року відносини між Україною та НАТО набули активного, різнобічного характеру, що виявляється в політичній, економічній, військовій, гуманітарній, екологічній сферах та інших. Науковці підкреслюють важливість партнерства України з НАТО, яке стало однією з ключових складових нової європейської архітектури [21]. Це співробітництво сприяє підвищенню обороноздатності України, реформуванню її оборонного та безпекового секторів відповідно до стандартів Альянсу, а також демократичним перетворенням. Партнерство підтверджує свою ефективність та перспективність, створюючи комплекс практичної співпраці для забезпечення миру та безпеки в Європі. Цей підхід відображає філософію України та

Організації Північноатлантичного договору протягом понад 70 років їхнього існування [21].

Найзначнішою перешкодою для впровадження стандартів НАТО в Україні залишаються корупційні ризики. Історично в країні існує високий рівень політичної корупції, що охоплює всі гілки влади: виконавчу, законодавчу та судову. Цей факт підтверджується динамікою Індексу політичної корупції, який оцінює корупційні прояви за шкалою від 0 до 1, де 0 означає низький рівень корупції, а 1 — високий [21].

Індекс корупції враховує шість різних форм корупційних проявів у різних сферах суспільного життя, включаючи політичну корупцію, а також корупцію в виконавчій, законодавчій та судовій владі. У виконавчій сфері корупційні прояви найчастіше пов'язані з хабарництвом та розкраданням. Оцінювання також включає корупційні практики на високих щаблях виконавчої влади, зокрема на рівні уряду та Кабінету Міністрів, а також у державному секторі в цілому [21].

Високий рівень корупції у різних гілках влади значно ускладнює реалізацію реформ, спрямованих на приведення України до стандартів НАТО, оскільки потребує значних зусиль для забезпечення прозорості та підзвітності у державному управлінні. Без подолання цих корупційних бар'єрів інтеграція до євроатлантичних структур залишатиметься під питанням [21].

З моменту проголошення незалежності в 1991 році в Україні спостерігався високий рівень політичної корупції, що перевищував 0,81. Наприклад, індекс корупції становив 0,89 у 1998 році, 0,83 у 2005 році, 0,89 у 2010 році та 0,79 у 2015 році. Однак з 2015 року ситуація почала змінюватися, і оцінка політичної корупції поступово знижувалася: 0,77 у 2016 році, 0,67 у 2019 році та 0,61 у 2022 році. За цими показниками Україна близька до Сербії, Албанії, Північної Македонії, Боснії та Герцеговини, Чорногорії та Угорщини, що свідчить про необхідність продовження реформ у сфері боротьби з корупцією [22].

З початком російсько-української війни співпраця між Україною та НАТО вступила в нову стадію, яка характеризується зміцненням відносин на основі стратегічного партнерства. Країни-члени НАТО одноголосно засуджують агресію Росії, вважаючи її явним порушенням міжнародного права, і вимагають термінового виведення російських військ з території України. Під час Мадридського саміту 2022 року держави-члени ухвалили рішення про посилення підтримки України, акцентуючи на готовності допомагати у захисті її суверенітету та територіальної цілісності [22].

Ця підтримка стала важливою складовою в зміцненні обороноздатності України, що є особливо актуальним у світлі сучасних викликів безпеки. НАТО активно надає Україні військову допомогу, проводить спільні навчання та підтримує реформи в оборонному секторі, що допомагає Україні адаптувати свої збройні сили до стандартів Альянсу.

У вересні того ж року, у відповідь на незаконні спроби Росії анексувати українські території, Україна знову висловила своє бажання приєднатися до НАТО. Це підтверджує відданість України євроатлантичним цінностям та прагнення інтегруватися у західні оборонні структури. Як дії НАТО, так і заяви України свідчать про спільну рішучість у протистоянні агресії та підтримці стабільності в регіоні, що підкреслює важливість міжнародної солідарності у вирішенні сучасних викликів безпеки [22].

На саміті НАТО у Вільнюсі 2023 року Альянс підтвердив перспективу майбутнього членства України, визнаючи значний прогрес, досягнутий країною в покращенні взаємосумісності з НАТО та реалізації необхідних реформ. Це стало основою для рішення про те, що для просування України до повної євроатлантичної інтеграції не потрібен План дій щодо членства [22].

У 2023 році була створена Рада Україна – НАТО, яка замінила попередню Комісію. Цей крок підкреслив зміцнення політичних зв'язків між партнерами та свідчив про вищий рівень інтеграції України в Альянс.

На саміті в Вільнюсі держави-члени НАТО підтвердили свою відданість перспективі вступу України до Альянсу, зазначивши, що «Україна підвищила рівень оперативної сумісності з Альянсом та досягла значного прогресу у впровадженні реформ». Альянс продовжить підтримувати Україну у досягненні оперативної сумісності та реалізації демократичних реформ у сфері безпеки, оскільки це є ключовою умовою для набуття членства в НАТО.

Міністри закордонних справ країн-членів НАТО регулярно оцінюватимуть прогрес України за допомогою адаптованої щорічної національної програми, що дозволить ефективно відстежувати та аналізувати досягнення у реформуванні. Важливо зазначити, що Україна може отримати запрошення до членства в Альянсі лише за умови одностайної згоди держав-членів та виконання відповідних критеріїв. Таким чином, спільні зусилля НАТО та України на шляху до інтеграції стають важливим етапом у забезпеченні регіональної безпеки та стабільності [22].

У 2023 році на саміті у Вільнюсі країни-члени НАТО ухвалили рішення продовжити підтримку України через запровадження багаторічної програми допомоги. Метою цієї програми є полегшення переходу України від радянської системи оборони до стандартів та доктрин НАТО, що, в свою чергу, сприятиме відновленню сектору безпеки та оборони України та задоволенню її критичних потреб [3].

Для оцінки перспектив співпраці між Україною та НАТО важливо окреслити стратегію і політику Альянсу, особливо щодо України, а також визначити ключові стратегічні орієнтири України в рамках комплексної оборони в умовах війни, розв'язаної Росією.

Стратегічний курс України на отримання повноправного членства в Альянсі закріплено в Конституції. У Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента від 14 вересня 2020 року, євроатлантична інтеграція визначається як один з пріоритетних національних інтересів для забезпечення національної безпеки [3].

За результатами зустрічі на високому рівні, яка відбулася в Брюсселі 14 червня 2021 року, держави Альянсу, що брали участь у засіданні Північноатлантичної ради, підтвердили попереднє рішення, ухвалене на зустрічі в Бухаресті у 2008 році, щодо прагнення України стати членом НАТО [3]. Водночас було прийнято рішення про внесок і досягнення кожної країни-учасниці. НАТО також підтвердило право України самостійно формувати свою зовнішню політику. Річні національні програми в рамках Комісії НАТО-Україна стали важливим механізмом для реалізації реформ в Україні, пов'язаних із її прагненням до членства в Альянсі.

Країна має повне право застосовувати всі доступні інструменти в рамках Комісії НАТО-Україна для впровадження принципів та стандартів Альянсу. Це включає зусилля у боротьбі з корупцією, розвиток інклюзивного політичного процесу, а також реалізацію реформ, що ґрунтуються на демократичних цінностях та дотриманні прав людини. НАТО також наголошує на важливості подальших реформ у секторі безпеки, включаючи перетворення Служби безпеки України відповідно до міжнародних зобов'язань.

Окрім цього, Україні було надано статус партнера з розширеними можливостями, що створює нові можливості для активізації співпраці та підвищення оперативної сумісності. Цій співпраці сприяють військові ініціативи між НАТО та Україною, зокрема литовсько-польсько-українське партнерство, яке забезпечує додаткові ресурси та експертизу для зміцнення оборонних спроможностей України.

Прийняття восьмої Стратегічної концепції НАТО у 2022 році має суттєве значення, особливо в умовах нових викликів, зокрема у контексті гібридної війни, яку веде росія проти України. У цьому документі акцентується увага на необхідності узгодженого та інтегрованого підходу для забезпечення національної стійкості, а також загальної стійкості Альянсу у відповідь на військові та інші загрози [3]. Нова концепція визнає росію найбільш значною та прямою загрозою не лише для країн-членів НАТО, але й для миру та

стабільності в євроатлантичному регіоні. Це підкреслює важливість колективних зусиль Альянсу у зміцненні оборонних спроможностей і запобіганні потенційним агресіям, що загрожують безпеці в регіоні. Таким чином, Стратегічна концепція стає основою для подальшої адаптації НАТО до сучасних реалій і викликів [3].

Отже, співпраця між Україною та НАТО є ключовим елементом у забезпеченні національної безпеки та стабільності в умовах війни. Підтримка Альянсу через програми допомоги та стратегічні ініціативи сприяє переходу України до стандартів НАТО і наближає країну до повноправного членства в Альянсі. Цей процес підкреслює важливість євроатлантичної інтеграції для зміцнення обороноздатності України.

1.2. Нормативно-правова база діалогу

Співпраця з міжнародними організаціями є одним з ключових аспектів зовнішньої політики України в нинішніх умовах. Вона відкриває нові можливості для ефективного представництва на світовій арені та вирішення актуальних проблем. Сьогодні стратегічним пріоритетом України є збереження територіальної цілісності та забезпечення національної безпеки. Важливим чинником у досягненні цієї мети є конструктивний діалог з НАТО. Співпрацюючи з цією організацією, Україна має можливість суттєво зміцнити свою обороноздатність, підвищити рівень підготовки військовослужбовців, що, у свою чергу, позитивно вплине на здатність країни забезпечувати свою національну безпеку.

Протягом розвитку відносин України з НАТО, починаючи з 1992 року, була створена відповідна нормативно-правова база для співпраці, що на сьогодні налічує понад п'ятдесят документів. У цьому наборі нормативно-правових актів можна виділити кілька основних груп [48](Додаток А).

1. Основоположні документи, які визначають зміст, характер та принципи співробітництва України та НАТО:

- Рамковий документ програми НАТО «Партнерство заради миру» підписаний у 1994 році: програма, що забезпечує взаємодію між НАТО та країнами, які не є членами Альянсу, зокрема й Україною. Вона включає низку угод про участь у миротворчих операціях, спільних навчаннях і стандартах.

- Хартія про особливе партнерство: була підписана у 1997 році між Україною та НАТО, яка стала основою співпраці в ряді важливих напрямків. Вона передбачала більш формалізовану співпрацю у питаннях військової та технічної допомоги, а також обмін досвідом у сфері реформ.

2. Документи, що регулюють принципи участі України в миротворчих місіях та військових навчаннях, організованих НАТО:

- Угода (у формі обміну листами) між Україною та НАТО про участь України в операції «Океанський щит», яку уклали у 2013 році. Операція мала на меті боротьбу з піратством та забезпечення безпеки судноплавства в Аденській затоці та прилеглих районах.

- Угода (в формі обміну листами) «Щодо участі у діяльності місії НАТО в Афганістані "Рішуча підтримка" та відповідних фінансових зобов'язань» була укладена у 2015 році між Україною та НАТО. Основною метою цієї угоди було підтвердження участі України в операції НАТО в Афганістані, зокрема в місії "Рішуча підтримка".

3. Індивідуальні програми партнерства Україна-НАТО:

- Індивідуальний план партнерства з НАТО (IPAP, Individual Partnership Action Plan) — це найвищий рівень співпраці, наданий союзниками НАТО для країн-партнерів. Україна отримала цей статус після 2005 року.

- Програма «НАТО+» дає Україні можливість брати участь у важливих заходах Альянсу, таких як навчання, тренування та міжнародні операції, а також в обміні інформацією і досвідом з країнами-членами НАТО. Ця програма

особливо важлива для вдосконалення українських збройних сил та безпекових інститутів.

- Програма «Індивідуальний план співпраці з НАТО» орієнтована на конкретні сфери співпраці, які визначаються відповідно до потреб України. Вона включає активну участь у миротворчих місіях, а також підтримку реформування оборонного сектору та модернізації Збройних сил.

- Програма «Партнерство на основі Плану дій» дозволяє Україні інтегрувати свої плани та зусилля в більш структуровану систему НАТО. Вона має за мету покращення взаємодії між українськими та натівськими силами, підвищення оперативної сумісності, а також підтримку реформ у таких сферах, як військове планування, логістика, зв'язок тощо.

4. Угоди, які передбачають надання допомоги та сприяння НАТО Україні у військовій сфері, в оборонно-технічному співробітництві, в процесі медичної реабілітації українських військових:

- Спільна заява щодо посилення оборонно-технічного співробітництва України з НАТО була підписана 2015 року в контексті загострення конфлікту на сході України та агресії з боку Росії.

- Імплементативна угода, яку уклали у 2016 році між Міністерством оборони України та НАТО з підтримки та постачання про реалізацію співпраці у сфері медичної реабілітації.

5. Угоди, які визначають особливості функціонування представників та установ НАТО на території України:

- Додатковий протокол до Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та НАТО щодо призначення Офіцерів зв'язку НАТО в Україні (2008 р.) визначає механізм розміщення та діяльності Офіцерів зв'язку НАТО на території України.

- Угода між Урядом України та НАТО про статус Представництва НАТО в Україні була підписана у 2016 році і визначає правовий статус, функції та діяльність Представництва НАТО в Україні.

6. Національні юридичні акти, які видаються державними органами влади України й присвячені питанням євроатлантичного співробітництва:

- Указ Президента України від 19 червня 2016 року № 240/2016 «Питання координації євроатлантичної координації України» встановлює основні напрямки і організаційні засади для ефективної координації зусиль України щодо євроатлантичної інтеграції, зокрема вступу до НАТО.

- Указ Президента України «Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна-НАТО на 2016 рік» був підписаний 21 червня 2016 року.

Варто зазначити, що підписання Рамкового документу Програми НАТО «Партнерство заради миру» 8 лютого 1994 року стало першим важливим кроком у створенні нормативної бази двосторонньої співпраці. Україна, підписуючи цей документ, ставила перед собою кілька основних цілей [20]:

– Сприяння прозорості у плануванні оборонної політики та формуванні військового бюджету.

– Забезпечення демократичного контролю над збройними силами.

– Розвиток співпраці з НАТО у військовій сфері для спільного планування і виконання завдань, пов'язаних з миротворчими місіями, пошуковими і рятувальними операціями, гуманітарною допомогою та іншими ініціативами, які можуть бути погоджені в майбутньому.

– Формування збройних сил, здатних ефективно взаємодіяти зі збройними силами країн-членів НАТО.

Важливим кроком у розвитку діалогу між Україною та НАТО стала Угода між державами-учасницями Північноатлантичного договору та іншими країнами, що беруть участь у програмі «Партнерство заради миру», щодо статусу їхніх збройних сил. Цю угоду ратифіковано Верховною Радою України у березні 2000 року [49].

Ключовою подією в українсько-натівських відносинах стало підписання 9 липня 1997 року в Мадриді Хартії про особливе партнерство України з НАТО

Президентом Л.Кучмою та лідерами всіх держав-членів Альянсу. Метою цього документа було зміцнення «особливого й ефективного» партнерства, яке, згідно з визначенням Хартії, мало сприяти стабільності та просуванню спільних демократичних цінностей у Центрально-Східній Європі [53].

Для розвитку діалогу між Україною та НАТО важливі документи, що визначають статус і повноваження представників та установ НАТО в Україні. Одним із перших таких документів став Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та НАТО, підписаний 7 травня 1997 року. Він окреслював основні напрями діяльності Центру інформації та документації НАТО в Україні, мета якого полягала в підвищенні обізнаності громадян України про ключові аспекти роботи Альянсу [4].

Наступним важливим документом у сфері обміну офіційними представниками став Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України та НАТО щодо призначення Офіцерів зв'язку, підписаний 9 вересня 1998 року. Відповідно до цього документу, Офіс зв'язку НАТО в Україні був відкритий у квітні 1999 року. Основною метою його діяльності стало сприяння участі України в програмі НАТО «Партнерство заради миру» та підтримка реформ у сфері оборони через встановлення контактів з Міністерством оборони та іншими безпековими структурами [4].

У 2016 році Президент України П.Порошенко підписав закон про ратифікацію Угоди між Урядом України та НАТО про статус Представництва НАТО в Україні. Ця угода передбачає створення Представництва НАТО в Україні, яке буде тісно співпрацювати з уже існуючими структурами, такими як Офіс зв'язку НАТО та Центр інформації та документації НАТО. Важливо, що представництво НАТО та його співробітники отримують привілеї та імунітети, які надаються дипломатичним представництвам відповідно до Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року [23].

Співпраця України з НАТО у військовій сфері завжди займала важливе місце в зовнішньополітичному курсі країни. У сучасних умовах акцент на

укріплення оборонно-технічного співробітництва є критично важливим. Після підписання Спільної заяви про посилення такого співробітництва в 2015 році, у грудні того ж року була розроблена «Дорожня карта Україна-НАТО з оборонно-технічного співробітництва», яка окреслила ключові напрямки для подальшої співпраці [23].

У контексті збройного конфлікту на сході України, де багато військовослужбовців і цивільних осіб отримали поранення різного ступеня, підписання Імплементативної угоди між Кабінетом Міністрів України та НАТО у сфері медичної реабілітації в 2016 році стало вкрай важливим кроком. Ця угода дозволяє Україні долучитися до проектів НАТО, що спрямовані на медичну реабілітацію постраждалих [23].

Основними напрямками цієї угоди є:

- Забезпечення допоміжними пристроями та медичними послугами: Це стосується травмованих військовослужбовців та цивільних осіб, які служать або служили в секторі безпеки і оборони.
- Професійне навчання: Реінтеграція травмованих осіб через навчальні програми, що допоможуть їм адаптуватися до нових умов життя.
- Спортивні заходи: Участь травмованих військовослужбовців у спортивних змаганнях, що сприяє фізичній реабілітації та соціалізації.
- Закупівля обладнання та навчання персоналу: Забезпечення медичних закладів необхідним обладнанням та підготовка медичного персоналу до його використання.

Для України ця угода є критично важливою, оскільки вона стикається з серйозними труднощами в реабілітації постраждалих через брак ресурсів та досвіду.

Оскільки в рамках співпраці між Україною та НАТО використовується секретна інформація, важливе значення має Угода про безпеку між Урядом України та Організацією Північноатлантичного Договору, підписана у 2002 році. Цей документ регламентує зберігання та взаємний захист інформації

обмеженого користування. В угоді визначаються зобов'язання сторін щодо захисту секретної інформації одне одного та вжиття заходів для її збереження, що є важливим аспектом для успішної реалізації спільних проектів і програм у сфері безпеки та оборони [24].

У вересні 2013 року Україна та НАТО підписали імплементаційну угоду щодо безпечного перезахоронення радіоактивних відходів, яка передбачала реабілітацію територій, що постраждали від небезпечних радіоактивних відходів, успадкованих від СРСР. Ця угода мала на меті контролювання потенційного розповсюдження та негативного впливу радіоактивних відходів на навколишнє середовище [24].

Крім того, Україна та НАТО з 2010 року активно співпрацюють у сфері протидії кіберзагрозам. Після саміту НАТО в Уельсі у вересні 2014 року було створено Цільовий фонд з кіберзахисту, метою якого є підтримка України у розробці технічних засобів для протидії кіберзагрозам. У жовтні 2014 року була підписана Міжвідомча декларація про співробітництво у сфері кібербезпеки, а у 2015 році — Угода про реалізацію Трастового фонду Україна - НАТО з питань кібербезпеки між Службою безпеки України та Румунською службою інформації [24].

З огляду на зростаючу увагу до кібербезпеки у світовій спільноті, можна спрогнозувати подальше розширення нормативно-правової бази співробітництва між Україною та НАТО в цій важливій сфері. Це дозволить Україні зміцнити свої оборонні можливості та адаптуватися до нових викликів безпеки в умовах сучасного світу.

6 липня 2017 року Президент України Петро Порошенко підписав Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України» (реєстр. № 6470), який був ухвалений Верховною Радою 8 червня 2017 року з підтримкою 276 депутатів. Цей закон вніс важливі зміни до Законів України «Про основи національної безпеки України» та «Про засади

внутрішньої і зовнішньої політики», зокрема щодо євроатлантичної інтеграції [24].

Основним пріоритетом, визначеним у законі, стало інтегрування України у євроатлантичний безпековий простір з метою набуття членства в Організації Північноатлантичного договору (НАТО). Цей крок відзначає стратегічне прагнення України до тіснішої співпраці з НАТО, зокрема у сфері безпеки та оборони [24].

У липні 2018 року був ухвалений новий Закон України «Про національну безпеку», який закріпив цю тенденцію, вводячи нові принципи та підходи до національної безпеки країни. У лютому 2019 року було внесено зміни до Конституції України, які визначили незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, закріплюючи його в Основному законі держави [24].

З метою подальшого розвитку відносин з НАТО на найвищому рівні були ухвалені рішення про відмову України від політики позаблоковості, а також про розробку нової Стратегії національної безпеки та Воєнної доктрини України. Ці зміни підкреслюють зростаючу важливість євроатлантичної інтеграції для забезпечення стабільності та безпеки в Україні.

Підводячи підсумки, варто відзначити, що нормативно-правова база співробітництва України з НАТО є досить широкою та охоплює всі ключові сфери їхньої взаємодії. Це співробітництво постійно вдосконалюється й адаптується до нових реалій, оскільки виникають різноманітні фактори, що впливають на безпеку та стабільність. Це зумовлює трансформацію механізмів та форм співробітництва, що вимагає гнучкості та готовності до адаптації з боку обох сторін. Завдяки цьому, співробітництво України з НАТО може ефективно відповідати на сучасні виклики та забезпечувати стабільність у регіоні.

1.3. Механізми співробітництва між Україною і НАТО (1991-2022 рр.)

Співробітництво між Україною та НАТО має глибокі корені, які починаються ще з моменту незалежності України в 1991 році. Після розпаду Радянського Союзу Україна опинилася перед новими викликами, і питання безпеки стало одним із пріоритетних. Вступ до НАТО був сприйнятий як один із можливих шляхів зміцнення національної безпеки та стабільності в регіоні.

Підготовка України до вступу в Північноатлантичний альянс є складним і багатогранним процесом, що передбачає реалізацію ряду практичних механізмів. Ці механізми спрямовані на забезпечення системного підходу до інтеграції в євроатлантичні структури, враховуючи політичні, військові та соціальні аспекти [51].

1. Першим кроком у цьому процесі є створення при Кабінеті Міністрів України Координаційного комітету з питань підготовки до вступу в НАТО. Цей комітет, який очолить Прем'єр-міністр, забезпечить злагодженість дій між різними міністерствами та органами влади. У складі комітету будуть ключові міністри та керівник Секретаріату, що дозволить виробити єдину стратегію та координувати зусилля в усіх сферах, пов'язаних з євроатлантичною інтеграцією [25].

2. Другим механізмом є створення в кожному міністерстві спеціалізованих департаментів співробітництва з НАТО, які очолять заступники міністрів. Це дозволить забезпечити наявність експертного потенціалу у всіх ключових сферах, необхідних для інтеграції. Кожен департамент зможе адаптувати політики та програми, що реалізуються в його сфері, до стандартів та вимог НАТО [52].

3. Широка інформаційна кампанія є наступним важливим механізмом. Вона повинна охоплювати всі аспекти євроатлантичної інтеграції України та забезпечувати прозорість інформації для суспільства. Підвищення обізнаності

громадян про переваги вступу до НАТО та про сам процес інтеграції стане ключовим елементом для отримання підтримки суспільства [25]. Така кампанія повинна бути спрямована на різні групи населення та охоплювати широкий спектр комунікаційних каналів. Також має розвіяти можливі міфи такі, як те що «НАТО — це агресивний альянс», «членство в НАТО збільшить конфлікти з Росією», «Україна не готова до НАТО».

4. Важливим кроком є також розробка навчальних курсів на євроатлантичну тематику для освітніх закладів. Це дозволить виховувати нове покоління фахівців, які володіють знаннями про механізми роботи НАТО, його політики та принципи. Освіта в цій сфері стане запорукою успішної інтеграції та підвищення кваліфікації кадрів [25]. Завданням курсів має бути: ознайомлення з історією євроатлантичних відносин; вивчення ключових інституцій НАТО та ЄС; поглиблення знань щодо стратегічних цілей і зовнішньої політики країн-членів; формування розуміння ролі безпеки, прав людини, демократичних процесів у контексті євроатлантичних організацій.

5. Виділення коштів у Державному бюджеті на реалізацію інформаційної, освітньої та просвітницької діяльності щодо вступу до НАТО є ще одним важливим механізмом. Ці кошти будуть спрямовані на фінансування проектів та ініціатив, що сприятимуть розширенню знань громадян про євроатлантичну інтеграцію [25].

6. Демонстрація в засобах масової інформації інформації про переваги України у разі вступу до НАТО також має значення. ЗМІ повинні стати платформою для популяризації ідей інтеграції та висвітлення позитивних аспектів, які можуть принести зміни в країні [25]. У рамках висвітлення цієї теми в новинах, телепередачах, статтях можна вказувати на конкретні приклади, де держави-члени НАТО продемонстрували ефективність системи колективної безпеки. Можна згадати, як НАТО допомогло країнам Балтії, Польщі чи Болгарії зміцнити свою обороноздатність, а також підкреслити, як інтеграція в Альянс сприяла розвитку їх економік і соціальних сфер.

Це дозволить громадянам України краще зрозуміти, що вступ до НАТО не лише зміцнює безпеку, а й дає країні можливості для розвитку в багатьох інших сферах.

7. Регулярне проведення муніципальних слухань та просвітницьких заходів на рівні територіальних громад допоможе залучити місцеве населення до процесу інтеграції. Створення в міськвиконкомах відділів з питань європейської та євроатлантичної інтеграції забезпечить системний підхід до питання на місцевому рівні [25].

8. Останнім, але не менш важливим механізмом є визначення, декларування та закріплення політичними партіями, насамперед парламентськими, своєї позиції щодо вступу України до НАТО. Підтримка з боку політичних сил, які представляють інтереси громадян, є критично важливою для забезпечення стабільності у цьому процесі [25]. Позиція партій щодо вступу України до НАТО залежить від їх ідеологічних орієнтацій. У цілому більшість політичних сил в Україні підтримує ідею вступу до НАТО, розглядаючи це як важливий етап у забезпеченні національної безпеки та розвитку країни в рамках європейської та євроатлантичної спільноти. Від початку повномасштабного вторгнення Росії в 2022 році питання вступу України до НАТО стало ще більш актуальним. Багато партій, які раніше виявляли сумнів у цьому питанні, змінили свою позицію в контексті оборонних потреб та прагнення до зміцнення безпеки країни.

У 1991 році Україна зробила перші кроки на шляху до співпраці з НАТО, ставши учасником програми "Партнерство заради миру". Цей механізм передбачав участь України у військових навчаннях та спільних операціях під егідою НАТО. Основною метою програми було підвищення рівня військової готовності та спроможності українських збройних сил. У рамках цього механізму відбувалися численні навчання, які допомогли українським військовим ознайомитися з процедурами НАТО, а також зміцнити співпрацю з арміями країн-членів альянсу [26].

На початку 2000-х років співпраця між Україною та НАТО набирає нових обертів. У 2002 році була затверджена "Програма дій щодо членства в НАТО", що стала ще одним важливим механізмом. Ця програма окреслила конкретні кроки, які Україна повинна здійснити для наближення до стандартів НАТО. Основним принципом дії цього механізму стало впровадження реформ у військовій сфері, адаптація законодавства та посилення демократичного контролю над військовими структурами [54].

Найзначніші зміни у відносинах між Україною та НАТО сталися після Революції Гідності в 2014 році. Внаслідок агресії Росії Україна усвідомила необхідність термінового зміцнення своєї обороноздатності. Це призвело до підписання "Угоди про асоціацію" з НАТО, яка закріпила зобов'язання України щодо інтеграції в євроатлантичні структури. Україна отримала доступ до нових механізмів співпраці, включаючи програми навчання, фінансування та технічну допомогу [26].

Після початку війни на сході України в 2014 році НАТО посилило свою підтримку Україні через програму "НАТО - Україна". Ця програма включала в себе різні аспекти, такі як навчання військовослужбовців, спільні навчання, обмін інформацією та консультації з питань безпеки. НАТО стало стратегічним партнером для України, надаючи не лише військову, а й політичну підтримку [26].

У 2017 році Україна стала одним із ключових партнерів у рамках ініціативи "Сила з НАТО", що підкреслило важливість України для безпеки європейського континенту. Ініціатива "Сила з НАТО" передбачала зміцнення присутності НАТО в Україні та інших країнах Східної Європи, щоб протистояти потенційним загрозам з боку Росії. Одним із важливих елементів цього співробітництва стало посилення партнерських відносин між Україною та НАТО, включаючи створення різних форматів для спільних навчань, обміну досвідом та удосконалення оборонних спроможностей України. Тому Україна

стала важливим партнером НАТО в регіоні, беручи участь у різних програмах і ініціативах для зміцнення безпеки та стабільності в Європі.

Крім того, Україна отримала статус "Посиленого партнера НАТО", що відкрило нові можливості для поглибленої співпраці. Статус "Посиленого партнера НАТО" був наданий Україні на саміті Альянсу в грудні 2020 року. Це передбачає більш тісну співпрацю з НАТО у військовій та безпековій сферах, включаючи проведення спільних навчань, обмін розвідданими, розвиток оборонних можливостей та залучення до різних ініціатив Альянсу. Отримання цього статусу є важливим кроком на шляху України до поглиблення взаємодії з НАТО, хоча Україна не є повноправним членом Альянсу. Такий статус дозволяє Україні мати доступ до деяких ресурсів НАТО та брати участь у різноманітних програмах та проектах Альянсу, що сприяють зміцненню національної безпеки [26].

Протягом 2022 року, коли Росія розпочала нову етап агресії проти України, НАТО продовжило надавати підтримку Україні у вигляді військової техніки, інформаційної допомоги та консультацій. Співпраця між Україною і НАТО досягла нового рівня, оскільки альянс усвідомлював, що стабільність і безпека в Європі безпосередньо пов'язані з ситуацією в Україні [26].

Ще одним важливим механізмом є політичні консультації та діалоги на рівні вищого керівництва. Цей механізм передбачає регулярні зустрічі на високому рівні, де обговорюються питання безпеки, військової співпраці та стратегічних інтересів обох сторін. Наприклад, щорічні засідання Комісії Україна-НАТО, які проходять у форматі міністрів закордонних справ та міністрів оборони. Ці засідання є важливим етапом у розвитку співпраці між Україною та НАТО. Це орган, який створений для поглиблення взаємодії та посилення політичної і військової співпраці між Україною та країнами Альянсу. Засідання проводяться на регулярній основі, зазвичай раз на рік, і мають на меті обговорення актуальних питань безпеки, реформ в оборонному секторі, а також розвитку співпраці у військовій, політичній, економічній та інших сферах.

Засідання Комісії Україна-НАТО передбачають участь представників урядів та військових відомств обох сторін, включаючи Україну та країни-члени НАТО.

Під час таких засідань обговорюються питання:

1. Обговорення та підтримка реформ в Україні, зокрема у сфері оборони, безпеки та верховенства права.
2. Розвиток співпраці у військовій сфері, включаючи проведення спільних навчань та операцій.
3. Обговорення поточних викликів і загроз безпеці в контексті глобальних та регіональних конфліктів.
4. Зміцнення політичної та економічної співпраці між Україною та Альянсом.

Історично ці засідання також мали велике значення в контексті євроатлантичної інтеграції України, зокрема після Революції гідності в 2014 році, коли Україна активно прагнула наблизитись до НАТО через потребу зміцнити національну безпеку, особливо в умовах військової агресії з боку Росії.

На додаток до військової співпраці, НАТО також бере активну участь у підтримці реформ в Україні, надаючи експертну допомогу та фінансування. Наприклад, у рамках програми "Об'єднана військова допомога" Україна отримує сучасну техніку та технології, що дозволяє значно підвищити рівень обороноздатності [5].

Таким чином, механізми співробітництва між Україною і НАТО за період з 1991 по 2022 роки продемонстрували еволюцію від партнерства до глибокої військової та політичної співпраці. Цей процес став результатом спільних зусиль обох сторін, які прагнули забезпечити безпеку та стабільність у регіоні, відзначаючи важливість інтеграції України в євроатлантичні структури. Поглиблення співпраці свідчить про готовність НАТО підтримувати Україну в її прагненні до незалежності та суверенітету, що стало особливо актуальним в умовах сучасних викликів безпеки [5].

Для України, країни, яка прагне сформувати оптимальну модель національної безпеки та стабільного розвитку регіону, найбільш прийнятним рішенням є вступ до НАТО. Адже саме ця організація працює над зміцненням безпеки євроатлантичної спільноти. Крім того, наразі Альянс проводить політику «відкритих дверей» щодо нових членів, а для її реалізації розроблені відповідні програми [5]. У перспективі поглиблення невійськового співробітництва з НАТО дозволить Україні наблизитися до стандартів Альянсу, здійснити внутрішні демократичні перетворення та підвищити ефективність діяльності секторів цивільної безпеки нашої держави. Крім того, цей аспект співробітництва надасть можливість більшості населення України безпосередньо відчувати його результати та краще зрозуміти сутність Організації Північноатлантичного договору.

Отже, вступ України до НАТО представляє собою стратегічно важливий крок на шляху до забезпечення національної безпеки та стабільного розвитку. Поглиблення співробітництва з Альянсом дозволить Україні не лише зміцнити свою обороноздатність, а й реалізувати важливі внутрішні реформи, які сприятимуть розвитку демократії та підвищенню життєвого рівня населення. Важливо, щоб українське суспільство усвідомлювало ці зміни та підтримувало їх, оскільки це забезпечить стабільне майбутнє для країни.

Висновок до розділу 1

Отже, протягом останніх десятиліть Україна прагнула до поглиблення співпраці з НАТО, що стало важливим етапом на шляху інтеграції до європейських та євроатлантичних структур. Політичний діалог між Україною та НАТО набув стратегічного значення, оскільки організація стала одним з основних партнерів України у сфері безпеки, що особливо актуально в умовах військової агресії з боку Росії.

Нормативно-правова база цієї співпраці зазнала значних змін, зокрема, через численні угоди, декларації та планування спільних дій. Однією з основних віх є прийняття низки законодавчих актів та реформ в Україні, що відповідали стандартам НАТО, зокрема у сферах оборони, безпеки, управління військами та цивільно-військових відносин. Важливим елементом є програми, спрямовані на модернізацію українських Збройних Сил та впровадження демократичних принципів управління сектором безпеки.

Особливу роль у розбудові відносин відіграє Річна національна програма України та план дій щодо членства в НАТО, що створюють дорожню карту для досягнення основних цілей і стандартів, які необхідно виконати для інтеграції в альянс. Попри те, що Україна ще не є повноправним членом НАТО, на даний момент співпраця з організацією набула безпрецедентного розвитку і має величезне стратегічне значення для забезпечення національної безпеки і стабільності в регіоні.

Тому, політичний діалог і нормативно-правова база співробітництва Україна – НАТО постійно еволюціонують, що дозволяє поглиблювати інтеграційні процеси, забезпечувати поступове наближення українських інститутів до стандартів НАТО, а також ефективно протистояти зовнішнім загрозам, зокрема у контексті агресії Росії.

РОЗДІЛ 2

ПОЛІТИЧНА І ПРАКТИЧНА ВЗАЄМОДІЯ СТОРІН В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

2.1. Позиція НАТО щодо військової агресії Росії проти України

Військова агресія російської федерації проти України, що розпочалася у 2014 році анексією Криму і посилилася у 2022 році повномасштабним вторгненням, стала викликом для міжнародної безпеки, стабільності та принципів міжнародного права. У цьому контексті важливим є розуміння позиції Північноатлантичного альянсу, оскільки він є ключовим оборонним альянсом, що гарантує безпеку своїх членів та реагує на загрози світовому порядку. Позиція НАТО щодо агресії росії проти України є багатогранною і включає військову, політичну та дипломатичну підтримку, що спрямована на захист суверенітету України та стримування російської агресії.

Від початку військової агресії росії проти України в 2014 році, коли було анексовано Крим і розпочалися бойові дії на Донбасі, НАТО зайняло чітку позицію підтримки України та засудження агресивних дій російської федерації [17]. Північноатлантичний альянс одразу заявив про неприпустимість порушення міжнародного права, суверенітету та територіальної цілісності України, а також про необхідність вжити заходів для стримування росії. Російська агресія спровокувала значну зміну в підходах НАТО до безпеки в Європі, призвівши до зміцнення військової присутності Альянсу на його східних кордонах та активізації співпраці з Україною у сфері безпеки та оборони.

З моменту кризи 2014 року позиція НАТО щодо війни в Україні залишалася незмінною: агресія росії була названа серйозним порушенням міжнародного порядку, а анексія Криму – нелегітимною. Альянс висловлював свою солідарність з Україною, надаючи політичну, фінансову та військову

підтримку, включно з навчанням і технічною допомогою. Позиція НАТО полягає в тому, що кожна країна має суверенне право обирати свій шлях розвитку та безпекових союзів, включно з прагненням до членства в Альянсі. Водночас, НАТО не бере безпосередньої участі у військових діях, але забезпечує підтримку обороноздатності України через спільні навчання, передачу військової техніки, розвідувальну допомогу та збільшення оборонної готовності країн-членів на східному фланзі [17].

У 2022 році, після повномасштабного вторгнення росії в Україну, НАТО значно посилило свою позицію, підтримуючи Україну як стратегічного партнера та розширивши допомогу у формі постачання зброї, обладнання та гуманітарної підтримки. Альянс також рішуче виступає за посилення санкцій проти росії, щоб ізолювати її на міжнародній арені та послабити її економічну і військову потужність.

Однак, важливо зазначити, що НАТО дотримується принципу невтручання у конфлікт безпосередньо, залишаючи питання про введення своїх військ відкритим і залежним від політичних рішень держав-членів. Натомість Альянс активно підтримує національний суверенітет і право України на самооборону, підкреслюючи необхідність дипломатичного вирішення конфлікту, водночас посилюючи свою оборонну присутність у Східній Європі для стримування подальших агресивних дій росії.

Російсько-українська війна змусила НАТО переглянути свої оборонні можливості, особливо на східних рубежах. Альянс збільшив свою присутність, розгорнувши додаткові сили на суші, в повітрі та на морі. Генсек НАТО Єнс Столтенберг підтвердив, що було активовано оборонні плани, що дозволило ефективніше переміщувати війська за необхідності.

На Мадридському саміті НАТО в червні 2022 року обговорювали сучасні виклики безпеки й визначали нові стратегії для союзників. Президент України Володимир Зеленський, виступаючи онлайн, закликав Альянс до

рішучішої реакції на агресію Росії, акцентуючи на блокаді українських портів і російському енергетичному шантажі [17].

НАТО ухвалило кілька важливих рішень: визнало Росію прямою загрозою, затвердило довгострокову допомогу Україні, включаючи військове обладнання й підтримку переходу на стандарти НАТО, а також надало Україні додаткові гарантії безпеки. Мадридський саміт зміцнив позиції України в переговорах із Росією та підтвердив, що НАТО є надійним союзником [17].

Події на окупованих територіях, зокрема незаконні "референдуми" у вересні 2022 року, ще більше продемонстрували агресивні наміри Росії та її порушення суверенітету України, викликавши осуд з боку міжнародної спільноти [17].

Рішення не втручатися в конфлікт в Україні прийшло в складний для НАТО час, оскільки Україна висловила бажання приєднатися до військового альянсу, але залишається осторонь значною мірою через запеклий опір Росії розширенню НАТО на схід. Досі широкомасштабний напад Росії на сусідню країну обмежувався українськими кордонами, повітряними ударами і обстрілами міст і баз, але кілька сусідніх країн НАТО перебувають у стані підвищеної бойової готовності і офіційно звернулися до інших членів Альянсу з проханням обговорити, чи варто Альянсу вдаватися до колективних дій [17].

Через кілька годин після того, як НАТО оголосило про свої плани, президент США Джо Байден також підтвердив, що не відправлятиме жодних військ в Україну. США вже мають близько 90 000 військовослужбовців в Європі, більшість з яких базується в Німеччині, і на цьому тижні розгорнуть додаткові 7 000 військовослужбовців в Німеччині [17].

Але в той час як російські війська просунулися вперед у своєму вторгненні в Україну вночі, НАТО оголосила 25 лютого, що вперше в історії розгорне частини своїх боєздатних сил реагування в Східній Європі в якості запобіжного заходу. НАТО продовжить надсилати в Україну зброю, в тому

числі засоби протиповітряної оборони, хоча і не зобов'язується відправляти туди війська [17].

Посол України у Великій Британії розповів, що прагнення України вступити до НАТО було зустрінуте погрозами і шантажем з боку Росії. Але у 2019 році Україна внесла зміни до своєї Конституції, включивши до неї мету набуття повноправного членства в НАТО, тож цей процес, ймовірно, продовжиться [17].

Хоча НАТО ще не прийняло Україну, воно вже допомагає захищати країну від російської агресії. У 2014 році, коли Росія анексувала Крим і вторглася на схід України, НАТО відреагувала на це призупиненням співпраці з Росією і посиленням обороноздатності Києва. Альянс провів військові навчання, розгорнув війська в регіоні і профінансував захист від кібервійни. Але у військову боротьбу він не вступив [17].

Амбівалентне ставлення Росії до розширення НАТО значною мірою зумовлене напруженістю у відносинах між Заходом і Росією після закінчення холодної війни [17].

Створена в 1949 році як оплот проти колишнього Радянського Союзу, НАТО з тих пір розширилася до 30 країн, багато з яких були частиною Радянського Союзу або його сателітів. Хоча цей блок більше не існує, зростання НАТО в Європі і його розширення на схід розглядається Росією як загроза її національній безпеці [57].

Росія розглядає будь-яке розширення НАТО як пряму загрозу власним інтересам, а членство України в Альянсі, ймовірно, означатиме подальше віддалення країни від російської сфери впливу. У 2005 році Путін заявив, що «розпад Радянського Союзу був найбільшою геополітичною катастрофою століття». По суті, Росія вважає, що одна з головних цілей НАТО — послабити Росію як військову, політичну та економічну силу. Це твердження зазвичай базується на ряді факторів, серед яких:

1. Розширення НАТО на Схід: Росія неодноразово висловлювала занепокоєння з приводу розширення НАТО, зокрема вступу колишніх радянських республік і країн Східної Європи, таких як Польща, Литва, Латвія, Естонія, а також України та Грузії. Росія сприймає це як загрозу своїм інтересам і безпеці.

2. Мілітаризація і розміщення військових баз: На думку Росії, розміщення військових сил НАТО поблизу її кордонів, зокрема в країнах Балтії та Східній Європі, створює для неї стратегічну загрозу. Цей процес часто розглядається в контексті намагання ослабити Росію через посилення присутності військових сил на її межах.

3. Підтримка антиросійських урядів: Росія вважає, що НАТО активно підтримує уряди, які виступають проти її політики, особливо на пострадянському просторі. Наприклад, підтримка України та Грузії в контексті їхнього прагнення до європейської інтеграції та наближення до НАТО розглядається як частина стратегії ослаблення Росії.

4. Економічний і політичний тиск: Згідно з російським трактуванням, НАТО підтримує економічні санкції, націлені на послаблення Росії, а також прагне впливати на її внутрішні політичні процеси через підтримку опозиційних рухів або організацій, які виступають проти діючої влади.

Таким чином, Росія вважає, що НАТО прагне до її ослаблення. Водночас, для країн-членів НАТО та інших міжнародних акторів, зокрема, розширення Альянсу часто є відповіддю на прагнення забезпечити власну безпеку в умовах глобальних загроз.

НАТО найрішучішим чином засуджує жорстоку і неспровоковану агресивну війну Росії проти України - незалежної, мирної і демократичної країни, яка є близьким партнером НАТО. НАТО і члени Альянсу продовжують надавати Україні безпрецедентну підтримку, допомагаючи відстоювати її фундаментальне право на самооборону.

Після вторгнення Росії в Україну НАТО провела три надзвичайні зустрічі протягом декількох тижнів: зустрічі міністрів оборони та закордонних справ, на яких були присутні партнери, а також позачерговий саміт Альянсу. Лідери НАТО назвали російську агресію найбільш серйозною загрозою для безпеки євроатлантичного регіону за останні десятиліття та категорично засудили її. Вони закликали Росію негайно припинити військові дії та вивести свої війська з території України. Члени Альянсу підтвердили свою рішучість протистояти спробам Росії підірвати основи міжнародної безпеки та стабільності, а також гарантувати захист усіх 30 країн-членів НАТО та кожного сантиметра їхньої території [18].

НАТО підтвердила свою єдність у протистоянні російській агресії та зобов'язалася виконувати положення Статті 5 про колективну оборону. Водночас Альянс засудив рішення Росії щодо визнання самопроголошених республік на сході України та висловив підтримку українському народу, законно обраному президенту, парламенту й уряду [55]. Союзники також закликали Росію до конструктивних переговорів. Крім того, НАТО наголосила на своїй прихильності до політики відкритих дверей для майбутніх членів Альянсу. У грудні 2021 року Росія висунула вимоги щодо безпеки, зокрема закликала НАТО вивести війська зі Східної Європи та припинити прийом нових членів, включаючи Україну. Однак ці вимоги були відхилені Сполученими Штатами і НАТО.

З моменту початку конфлікту у 2014 році, НАТО послідовно виступає за підтримку територіальної цілісності та суверенітету України в межах міжнародно визнаних кордонів. Альянс рішуче засудив анексію Криму росією як порушення Статуту ООН та основоположних принципів Гельсінського заключного акту 1975 року, який забезпечує непорушність кордонів у Європі. Це порушення стало важливим фактором у зміні політики НАТО щодо Росії [18].

НАТО не визнає анексію Криму та підтримує політику невизнання цього акта. Також Альянс послідовно засуджує російську військову підтримку сепаратистських утворень на сході України, що стало каталізатором конфлікту у Донецькій і Луганській областях. Згідно з позицією НАТО, мирний шлях вирішення конфлікту має бути заснований на повному виконанні Мінських угод, які передбачають припинення вогню, відведення важкого озброєння та відновлення контролю України над її міжнародними кордонами [6].

Одна з основних реакцій НАТО на агресію росії — це зміцнення колективної оборони, зокрема, у східних державах-членах Альянсу. Щоб стримувати можливу російську агресію проти країн-членів НАТО, було розгорнуто багатонаціональні батальйони у Польщі, Литві, Латвії та Естонії в рамках розширеної передової присутності (Enhanced Forward Presence). Ці сили були створені для забезпечення готовності Альянсу відповісти на будь-які загрози на сході Європи [6].

Дії росії в Україні спричинили перехід від політики співробітництва з РФ до політики стримування. У відповідь на загострення російської агресії у 2022 році, НАТО додатково посилило свою присутність на східному фланзі, збільшивши кількість військових контингентів, а також запровадило посилені навчання та тренування, спрямовані на підвищення боєздатності Альянсу [6].

Україна не є членом НАТО, але має статус партнера з розширеними можливостями (Enhanced Opportunities Partner) з 2020 року. Це надає Україні доступ до ширших програм військового співробітництва, обміну інформацією та спільних навчань. НАТО підтримує Україну через низку програм, спрямованих на модернізацію українських Збройних сил, підвищення їхньої сумісності з арміями країн-членів Альянсу та надання допомоги у військовій сфері [6].

Після початку повномасштабної війни у лютому 2022 року Альянс значно розширив свою військову підтримку Україні. Хоча НАТО безпосередньо не вступає у конфлікт, багато країн-членів Альянсу надають Україні військову

техніку, озброєння та боєприпаси. Також важливою складовою є навчання українських військових та надання розвідувальних даних, що підвищує ефективність української оборони [7].

Постачання зброї та військової техніки Україні, а також введення санкцій проти Росії здійснюються поза межами НАТО. Альянс неодноразово наголошував на своїй оборонній природі і на тому, що він не прагне конфлікту з Росією. Зокрема, НАТО виключила можливість створення безпольотної зони над Україною, що могло б призвести до ескалації конфлікту і переростання його в ширший європейський збройний конфлікт за участю країн Альянсу. Хоча експерти вважають глобальну війну малоімовірною, НАТО запобігає ризикам її початку [7].

НАТО також підтвердила, що не планує розгорнути свої війська в Україні, але застерегла Росію від ядерних погроз і використання хімічної зброї, що могло б призвести до серйозних наслідків. Таким чином, стратегія Альянсу полягає у балансуванні між виконанням оборонних обов'язків, збереженням авторитету та запобіганням ескалації конфлікту [42]. НАТО координує запити щодо допомоги і підтримує зусилля країн-членів у наданні гуманітарної та нелетальної допомоги Україні, хоча деталі цієї підтримки не завжди розголошуються. Однак Альянс неодноразово висловлював схвалення окремим країнам за надання військової допомоги Україні, зокрема з боку Великобританії, США, Канади та держав ЄС [7].

Після зустрічі міністрів закордонних справ у квітні НАТО домовилася про подальші кроки щодо підтримки України, включаючи постачання зброї та військової техніки. Країни Альянсу погодилися посилити допомогу та практичну підтримку не лише Україні, але й регіональним партнерам, таким як Грузія, у сфері кібербезпеки та обізнаності про загрози, а також Боснії і Герцеговині через нові оборонні ініціативи [7].

НАТО також активно працює над розширенням співпраці з країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Це частина загальної стратегії Альянсу, яка

спрямована на посилення глобальної безпеки та реагування на нові виклики, зокрема геополітичну напругу в регіоні, зростання впливу Китаю та ядерну загрозу з боку Північної Кореї. НАТО вже уклало партнерські відносини з кількома країнами цього регіону, такими як Японія, Південна Корея, Австралія та Нову Зеландія. Зокрема, ці держави беруть участь у спільних військових навчаннях, обміні інформацією та співпраці в галузі кібербезпеки, боротьби з тероризмом та інших сферах. Розширення співпраці з Азіатсько-Тихоокеанським регіоном є важливим аспектом стратегії НАТО для зміцнення міжнародної стабільності та гарантування колективної безпеки, а також для протидії новим глобальним викликам, які виходять за межі традиційних трансатлантичних інтересів.

На саміті в Мадриді у червні 2022 року була ухвалена нова Стратегічна концепція НАТО. Це важливий документ, який визначає стратегічні орієнтири НАТО на найближче десятиліття, враховуючи зміни у світовій політичній та безпековій ситуації.

У довгостроковій перспективі НАТО планує підтримувати зусилля України на шляху післявоєнної відбудови та реформ. Країни-члени Альянсу ухвалили рішення допомогти Україні в адаптації до стандартів НАТО, що дозволить підвищити рівень взаємодії між Збройними Силами України та збройними силами держав-членів НАТО [8].

Схематично роль НАТО у російсько-українській війні можна зобразити на рисунку 2.1.

Рис.2.1. Головні напрями допомоги Україні від НАТО[8]

Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг підкреслив, що Альянс відчиняє двері для України, однак процес прийняття нових членів залежить від рішення всіх країн-членів. Український уряд вважає, що держава вже значною мірою досягла стандартів НАТО, залишивши лише формальні процедури. Україна прагне вступити до НАТО через прискорений процес, за прикладом Фінляндії та Швеції. На саміті НАТО 29 червня 2022 року було офіційно запрошено Швецію та Фінляндію приєднатися до Альянсу без Плану дій щодо членства, а 4 квітня 2023 року Фінляндія вже стала членом НАТО. Швеція ж отримала згоду парламентів Туреччини та Угорщини на вступ [8].

Однак наразі залишається серйозна перешкода — відсутність консенсусу в НАТО щодо членства України. У Альянсі розглядають можливість прийняття України після закінчення війни, але спершу необхідно забезпечити перемогу, що є основним пріоритетом на цей момент. Питання не лише в тому, чи стане Україна членом НАТО, а й у тому, чи зможе вона за допомогою західних союзників повернути свої окуповані території.

Важливим результатом Вільнюського саміту може стати оголошення про конкретні гарантії безпеки для України на період до її вступу до НАТО. Ці гарантії мають забезпечити захист України до моменту, коли вона стане повноправним членом Альянсу, але вони не повинні замінити членство. Адже для України членство в НАТО є не самоціллю, а необхідною умовою для гарантування її безпеки [19].

Отже, Україна показує що вона має право і перспективи на вступ в НАТО оскільки, Україна кожен день виборює свою свободу і права на існування, проти країни терориста Росії яка б'є і вбиває мирних людей, нищить будинки, знищує критичну інфраструктуру. Поруч з таким сусідом, Україні потрібно бути прийнятою в НАТО оскільки колись в недалекому, минуло Росія виступала як країна що є гарантом безпеки України коли ми відказувалися від ядерної зброї вона і порушила ці правила і напала на країну яка ніколи не зазіхала на другі землі та країни і яка виступала за мирні вирішення тих чи інших питання. Тому Україні потрібна перспектива розвитку а саме розвитку в НАТО.

2.2. Практична підтримка України Альянсом

З часу початку російської агресії в Україні у 2014 році, підтримка з боку міжнародних партнерів стала важливою складовою захисту національних інтересів та збереження суверенітету країни. Одним із ключових союзників у цьому процесі є Організація Північноатлантичного договору (НАТО).

Практична підтримка України Альянсом охоплює широкий спектр напрямків, зокрема військову, політичну та економічну допомогу, яка спрямована на посилення обороноздатності країни, підтримку реформ та забезпечення стійкості в умовах війни(Додаток Б).

Можна виділити основні напрямки такої підтримки.

1. Допомога тренуванням та навчанням включає:

- Навчання військових: проведення курсів і тренінгів для українських військових з сучасних тактик, технік та використання західної техніки.
- Покращення командування та управління: навчання щодо ефективного керування військовими підрозділами, координації та комунікацій.
- Симуляції бойових операцій: проведення тренувань у вигаданих бойових умовах для підвищення бойової готовності.
- Навчання з оборонних стратегій та технічної підтримки: допомога в освоєнні новітніх систем озброєння, техніки та програмного забезпечення.
- Підтримка навчальних центрів: надання інструкторів, створення умов для постійного підвищення кваліфікації.

2. Фінансова допомога включає:

- Безпекові та оборонні витрати: підтримка для модернізації Збройних Сил України, закупівля озброєнь, техніки та обладнання.
- Навчання та тренування: фінансування програм для покращення бойових та стратегічних можливостей українських військових.
- Гуманітарна допомога: фінансування проєктів для підтримки цивільних осіб, що постраждали від конфлікту, включаючи медичні та інфраструктурні потреби.
- Розвиток кібербезпеки та інформаційної оборони: надання фінансування на вдосконалення систем кіберзахисту та боротьби з інформаційними атаками.

3. Допомога військовою технікою включає:

- Протитанкові системи: зокрема, такі як Javelin та NLAW, які допомагають знищувати ворожі танки і бронетехніку.
- Зенітні системи: системи ППО, як-от «Patriot», «Nasams» і «S-300», для захисту від авіаційних і ракетних атак.
- Артилерійські системи: техніка для підтримки дальнобійного вогню, наприклад, гаубиці та реактивні системи залпового вогню, такі як HIMARS.
- Бронетехніка: БМП, бронетранспортери, бойові машини піхоти, зокрема «M2 Bradley» і «Cougar».
- Бездротові і зв'язкові системи: для поліпшення комунікацій та координації під час бойових дій.
- Мобільні медичні та інженерні засоби: включають мобільні медпункти, інженерну техніку для очищення полів від мін, а також обладнання для ремонту техніки.
- Міномети та інше озброєння: Для забезпечення вогневої підтримки на полі бою.

4. Гуманітарна допомога включає:

- Медичні засоби – ліки, медичне обладнання та засоби для лікування поранених.
- Продукти харчування та вода – надання основних харчових продуктів та питної води для постраждалих.
- Притулки – намети, спальні мішки, ковдри та інші засоби для забезпечення тимчасового житла.
- Очищення води та гігієнічні засоби – фільтри для води, туалетні приналежності та дезінфектанти.
- Підтримка для переселенців – допомога внутрішньо переміщеним особам, зокрема забезпечення житлом та соціальними послугами.
- Психологічна допомога – надання психологічної підтримки постраждалим від війни.

5. Інформаційна підтримка включає:

- Обмін розвідувальною інформацією – допомога в зборі та аналізі даних для покращення ситуаційного розуміння.

- Навчання та тренінги – навчання українських військових та цивільних фахівців з комунікацій та інформаційних операцій.

- Підтримка в боротьбі з дезінформацією – допомога у протидії пропаганді та фейковим новинам, особливо з боку Росії.

- Розвиток медіа і комунікаційних стратегій – консультування з питань стратегічних комунікацій та інформування громадськості.

- Підтримка реформ у галузі інформаційних технологій і кібербезпеки.

6. Підтримка реформ в Україні включає:

- Модернізація оборонного сектору: допомога в удосконаленні збройних сил, адаптація до стандартів НАТО, тренування військових, забезпечення сучасним обладнанням.

- Розвиток інститутів безпеки: реформи в галузі управління обороною, вдосконалення командування, планування та координації операцій.

- Управління та контроль: посилення цивільного контролю за військовими та безпековими структурами, боротьба з корупцією в оборонному секторі.

- Стандартизація: адаптація національних стандартів до міжнародних норм НАТО, зокрема в сфері технічної сумісності, операційних процедур та навчань.

- Підтримка демократичних цінностей: сприяння розвитку верховенства права, прав людини та демократії у військовій сфері.

7. Цільові фонди НАТО:

- Цільовий фонд з медичних евакуацій – для підтримки медичних служб та евакуації поранених військових.

- Цільовий фонд з кібербезпеки – для покращення захисту від кіберзагроз та розвитку кіберзахисту в Україні.

- Цільовий фонд з протимінної діяльності – для розмінування територій та боротьби з мінною загрозою.

- Цільовий фонд для тренувань та навчань – на підтримку професійного розвитку військових та спеціалізованих підрозділів.

24 лютого 2022 року Північноатлантична рада виступила із заявою, у якій рішуче засудила військові дії, які розпочала Російська Федерація проти України. В заяві висловлювалося засудження як політичних, так і військових рішень Росії. Особливо критикувалося рішення президента РФ Володимира Путіна щодо визнання самопроголошених Донецької та Луганської народних республік. Члени НАТО наголосили, що ніколи не визнають це незаконне рішення. Водночас рада підтвердила свою повну підтримку уряду, парламенту, президенту та народу України, а також висловила беззастережну підтримку суверенітету та територіальної цілісності України, включаючи її територіальні води [19].

Вже наступного дня після повномасштабного вторгнення Росії, 25 лютого 2022 року, лідери держав та урядів країн-членів НАТО зібралися для обговорення ситуації, що виникла внаслідок російської агресії. Вони наголосили, що вторгнення становить серйозну загрозу для євроатлантичної безпеки. Водночас Альянс визнав демократичний та незалежний статус України, що стало важливою передумовою для значного рівня військової підтримки з боку НАТО. Лідери країн-членів висловили своє співчуття з приводу втрат серед цивільного населення та руйнувань, спричинених російськими військами, та закликали Росію припинити бойові дії та перейти до дипломатичного вирішення конфлікту [19].

Також було наголошено на грубому порушенні Росією міжнародного права та її зобов'язань, зокрема положень Статуту ООН та Основного положення акту НАТО-Росія 1997 року, який мав на меті співпрацю у сфері безпеки. Розпочавши війну проти України, Росія фактично зруйнувала відносини з Альянсом, внаслідок чого цей документ втратив чинність. У відповідь НАТО

запровадило масштабні санкції проти Росії та закликала не піддаватися дезінформації, яку поширює російська влада [19].

Одним з найважливіших аспектів підтримки України з боку НАТО є надання військової допомоги. З 2014 року Україна отримує значну кількість нелетальних засобів, включаючи медичне обладнання, системи зв'язку та засоби протиповітряної оборони. Також Альянс допомагає в навчанні українських військових, зокрема через програми тренувань і обміну досвідом у таких сферах, як тактика ведення бойових дій, управління та логістика [39].

Особливо важливим для України став механізм допомоги НАТО в рамках Комплексного пакета допомоги, затвердженого на саміті у Варшаві у 2016 році. Цей пакет спрямований на реформування оборонного сектору України відповідно до стандартів НАТО. Він охоплює більш ніж 40 проектів у різних галузях, включаючи кібербезпеку, логістику, медичну реабілітацію та стратегічні комунікації.

Протягом року після початку війни в Україні НАТО посилило свою політичну відповідь на агресію Росії, продовжуючи надавати значну військову та фінансову підтримку Україні [39]:

- Загальна сума військової допомоги, яку Альянс передав Україні, перевищила 100 мільярдів євро. Вона включає протитанкові ракети, зенітні комплекси, артилерію, бронетехніку та інше озброєння. Також було надано понад 2 мільярди євро фінансової допомоги для закупівлі військової техніки та покриття гуманітарних потреб.

- НАТО направило додаткові військові сили до Польщі, Румунії та країн Балтії, щоб посилити обороноздатність східних союзників і продемонструвати готовність протистояти російській агресії.

- Альянс продовжує дипломатичні зусилля, закликаючи Росію негайно припинити війну, вивести свої війська та відновити суверенітет і територіальну цілісність України.

– НАТО висловлює політичну підтримку Україні, засуджуючи агресію Росії та підтверджуючи свою солідарність з українським народом. Україні також було надано статус партнера з розширеними можливостями, що сприяє тіснішій співпраці у сфері безпеки та оборони.

Партнери по НАТО надають Україні військову техніку, включаючи як радянські, так і західні зразки, такі як танки M1 Abrams, Leopard та винищувачі F-16 четвертого покоління. Основними викликами в передачі цієї техніки є недостатня кваліфікація українських військових в управлінні та технічному обслуговуванні цих бойових машин. Тому країни НАТО домовилися про проведення навчань для українських військових з використання зазначеного озброєння [15].

Незважаючи на тривалі терміни постачання озброєння, країни НАТО погодилися забезпечити українським військовим навчання на відповідній техніці. Станом на сьогодні, згідно з даними Міністерства оборони України, 12 тисяч українських військових пройшли навчання за стандартами НАТО [15].

Навчання українських військових здійснюється в рамках Програми DEEP, яка протягом десяти років працює над підвищенням якості освіти військовослужбовців в Україні. У межах програми проходить підготовка інструкторів та науково-педагогічних працівників відповідно до стандартів НАТО, таких як "TLP, MDMP, OPP", що стосується процесів планування та прийняття рішень. Також здійснюється підготовка командирів та сержантів [15].

В українській військовій освіті існує ряд проблем, які ускладнюють формування у військовослужбовців необхідних навичок і знань. Це викликано повільним впровадженням сучасних освітніх технологій, а також недостатнім забезпеченням сучасним озброєнням. Крім того, є питання з компетентністю науково-педагогічного складу, на вирішення яких спрямовані програми навчання НАТО.

Станом на 24 лютого 2022 року українські військові брали участь у операціях країн НАТО, таких як “ORBITAL” у Великій Британії та “UNIFIER” у Канаді, а також в навчаннях, організованих США, Литвою, Латвією та Естонією [15].

У червні 2022 року Велика Британія розпочала операцію “INTERFLEX”, кількість українських військових, які беруть участь, не була зазначена. Мета програми — підготовка піхоти протягом п’яти тижнів. Окрім цього, навчання було розширене для підготовки українських пілотів на винищувачах, включаючи курс для 20 українських льотчиків [15].

Навчання військових є важливим аспектом співпраці України з партнерами в сфері безпеки, що включає оволодіння новою технікою. У листопаді 2022 року Міністерство оборони США оголосило про створення Групи безпекової допомоги Україні (Security Assistance Group-Ukraine, SAG-U). Навчання українських військових відбувається на базах США, розташованих в Європі [9].

Канада активізує міжнародні зусилля щодо підготовки українських пілотів та надає технічні знання українським технікам для обслуговування винищувачів F-16, спираючись на свій досвід. Країна також бере участь у програмах підготовки українських військових, організованих Великою Британією, Польщею та Латвією. У рамках польської програми було проведено 52 інструктажі для саперів та навчання з бойової медичної допомоги. Латвійська програма включала тренінги з лідерства для молодших офіцерів [9].

Данія також ініціювала навчання українських пілотів і технічного персоналу на F-16. Додатково, Данія організувала підготовку українських пілотів для використання танків Leopard та артилерійської системи CAESAR [9].

Проте слід підкреслити, що війна досі триває, і ситуація може змінюватися. Довгостроковий вплив цих озброєнь на конфлікт залежатиме від ряду чинників, включаючи продовження постачання зброї в Україну, розробку

нових видів озброєння та тактик з обох сторін, а також загальну політичну та економічну ситуацію.

Крім військової допомоги, НАТО активно підтримує Україну на політичному рівні. З початком агресії Росії Альянс рішуче засудив анексію Криму та вторгнення на сході України, підтвердивши свою підтримку суверенітету та територіальної цілісності держави. Поглиблення політичної співпраці між Україною та НАТО відбувається через створення спеціальних платформ для діалогу, таких як Комісія Україна-НАТО, яка функціонує з 1997 року [9].

Зростаюча підтримка НАТО включає також допомогу у здійсненні реформ у секторах безпеки й оборони України. Це включає модернізацію інституцій, які відповідають за національну безпеку, а також впровадження механізмів прозорості та боротьби з корупцією [9].

НАТО не є організацією, яка безпосередньо надає економічну допомогу, однак воно співпрацює з міжнародними інститутами, такими як Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк, у питаннях підтримки економічної стабільності України. НАТО підтримує міжнародні санкції проти Росії, які сприяють обмеженню можливостей фінансування війни та дестабілізації України.

Важливим елементом є також підтримка України в енергетичній сфері, зокрема через зусилля, спрямовані на зменшення залежності країни від російських енергоносіїв. НАТО надає технічну допомогу у забезпеченні безпеки критичної інфраструктури, а також підтримує ініціативи щодо розвитку відновлюваних джерел енергії [45].

Окремим напрямом підтримки є співпраця у сфері кібербезпеки, яка набуває особливої актуальності в контексті гібридної війни. Україна постійно стикається з кібератаками, спрямованими на дестабілізацію державних інституцій та інфраструктури. НАТО через відповідні програми допомагає

Україні покращувати свої можливості у сфері кіберзахисту, надаючи обладнання, технічну експертизу та тренінги для українських спеціалістів.

Більш детально основні напрямки підтримки НАТО у військовій сфері у Додатку В[8].

Окрім військової допомоги, НАТО забезпечує гуманітарну підтримку. Зокрема, країни Альянсу передають медикаменти, надають допомогу у лікуванні поранених військових, забезпечують реабілітацію ветеранів. Багато країн НАТО відкрили свої лікарні для українських солдатів, які отримали серйозні поранення в ході бойових дій [9].

Санкції, запроваджені країнами-членами НАТО проти Росії, суттєво вплинули на її економіку та військові можливості. Російська економіка опинилася в стані глибокої рецесії, і в 2022 році ВВП країни скоротився на 8,5% — найгірший показник з часів Другої світової війни. Рубль втратив половину своєї вартості, і в березні 2022 року курс долара досяг 120 рублів [9]. Іноземним інвесторам було заборонено торгувати на російському фондовому ринку, а компанії зіткнулися з труднощами щодо постачання імпортованих товарів і технологій. Санкції також підірвали російський військовий потенціал, створивши перешкоди для доступу до іноземних товарів і технологій, необхідних для виробництва військової техніки [9].

Оскільки НАТО є військово-політичним альянсом, допомога його країн-членів має вагомим значення. Хоча Україна не є членом НАТО, Альянс не може забезпечити їй повну військову підтримку, передбачену статутом.

Однак, НАТО активно підтримує Україну через запровадження санкцій, які значно обмежують фінансові можливості Росії для зміцнення її військової сили. За останні півтора року Україна отримала значну підтримку у вигляді санкцій, що зміцнило її оборонні можливості та сприяло захисту від російської агресії. Санкції залишаються важливим інструментом міжнародного тиску на країну-агресора та засобом її покарання за порушення міжнародного права.

Практична підтримка України з боку НАТО є важливим чинником у забезпеченні її стійкості перед викликами, пов'язаними з агресією Росії. Ця підтримка включає не лише військову допомогу, але й політичну, економічну та кібернетичну співпрацю, що сприяє не лише зміцненню обороноздатності країни, але й її адаптації до сучасних стандартів безпеки та стабільності. Альянс продовжує відігравати ключову роль у підтримці України на шляху до євроатлантичної інтеграції та збереження її суверенітету.

2.3. Прагнення України до членства в НАТО

Вступ України до НАТО є одним з ключових зовнішньополітичних пріоритетів держави з початку 2000-х років. Прагнення приєднатися до Північноатлантичного альянсу обумовлене бажанням гарантувати безпеку держави та інтегруватися в європейські та світові інституції. Важливим кроком на шляху до цього стала Революція Гідності у 2014 році, яка позначила зміни у внутрішній та зовнішній політиці України, що були спрямовані на посилення співпраці з НАТО.

Україна, перебуваючи на геополітичному перехресті між Заходом і Сходом, відчуває значний вплив зовнішніх сил, особливо з боку Росії. Відмова від позаблокового статусу у 2014 році після анексії Криму та початку війни на Донбасі стала відповіддю на загрозу національній безпеці. З цього моменту вступ до НАТО став не лише стратегічною метою, але й життєво необхідним рішенням для захисту територіальної цілісності України [10].

Прагнення України до членства в Північноатлантичному альянсі (НАТО) стало важливим аспектом її зовнішньої політики після здобуття незалежності в 1991 році. Це прагнення підживлюється історичними, політичними та безпековими факторами, що формують сучасну геополітичну ситуацію в Європі [50].

Відносини між НАТО і Україною були започатковані на початку 1990-х років і з того часу перетворилися на одне з найбільш значущих партнерств НАТО. Починаючи з 2014 року, після незаконної анексії Криму Росією, співпраця була інтенсифікована у критично важливих сферах. Після повномасштабного вторгнення Росії в 2022 році НАТО і члени Альянсу надають безпрецедентний рівень підтримки [10].

Діалог і співробітництво між Україною та НАТО почалися, коли нова незалежна Україна приєдналася до Ради Північноатлантичного співробітництва у 1991 році та розпочала участь у програмі «Партнерство заради миру» у 1994 році. Ці кроки стали основою для розвитку відносин між Україною та альянсом, що з часом зміцнювалося.

Важливим етапом у цій співпраці стало підписання Хартії про особливе партнерство в 1997 році, яка заклала основи для більш глибокої інтеграції. Наступним кроком стала Декларація про доповнення Хартії в 2009 році, що підтвердила рішення лідерів НАТО на Бухарестському саміті 2008 року про те, що Україна стане членом Альянсу. Ці документи відзначили суттєве покращення політичних зв'язків і створили платформу для подальшого розвитку співпраці [49].

З метою більш ефективного управління спільною діяльністю у 1997 році була заснована Комісія Україна-НАТО, яка виконувала функцію головного органу, відповідального за розвиток відносин між НАТО і Україною. Однак у 2023 році ця комісія була замінена Радою Україна-НАТО, що дало змогу представникам України та членам Альянсу засідати на рівних умовах. Ця зміна стала свідченням зміцнення політичних зв'язків та зростаючої інтеграції України в структури НАТО [11].

З часом співпраця між Україною та НАТО поглиблюється і стає взаємовигідною. Україна має тривалий досвід активної участі в операціях і місіях під проводом НАТО, що ще більше підкреслює значущість цих відносин. Таким чином, прагнення України до членства в НАТО зростає, обумовлене

історичним контекстом, спільними інтересами та необхідністю забезпечення безпеки у сучасному світі.

У відповідь на прагнення України до членства в НАТО, члени Альянсу на Бухарестському саміті 2008 року ухвалили рішення про те, що Україна стане майбутнім членом НАТО [46]. Вони також визначили, що наступним кроком на цьому шляху буде План дій щодо членства (ПДЧ), який являє собою програму НАТО, що включає політичні, економічні, оборонні, ресурсні, безпекові та правові реформи для країн-аспірантів. У 2009 році Україні була введена Річна національна програма, яка стала ключовим інструментом для просування євроатлантичної інтеграції та реалізації пов'язаних реформ [12].

Протягом періоду з 2010 по 2014 рік Україна дотримувалася політики позаблоковості. Однак у відповідь на агресію Росії країна змінила свій курс. У червні 2017 року Верховна Рада ухвалила закон, який відновив членство в НАТО як стратегічну мету зовнішньої та безпекової політики. Важливим кроком у цьому напрямку стала ухвалення відповідної поправки до Конституції України в 2019 році [12].

У вересні 2020 року Президент Володимир Зеленський затвердив нову Стратегію національної безпеки України, яка передбачає розвиток особливого партнерства з НАТО з метою досягнення членства в Альянсі. Після незаконної спроби анексії української території Росією в вересні 2022 року, Україна підтвердила свій запит на членство в НАТО [12].

На Вашингтонському саміті 2024 року члени Альянсу, спираючись на рішення, ухвалені на Мадридському саміті 2022 року та Вільнюському саміті 2023 року, підтвердили, що майбутнє України полягає в НАТО. Вони зобов'язалися продовжувати підтримку України на її незворотному шляху до повної євроатлантичної інтеграції, включаючи членство в НАТО [12]. Члени Альянсу також планують підтримувати прогрес України у досягненні оперативної сумісності, а також у реалізації додаткових демократичних реформ і реформ у сфері безпеки, які будуть оцінюватися міністрами закордонних справ

країн НАТО в рамках адаптованої Річної національної програми. На саміті у Вашингтоні лідери країн Альянсу підтвердили, що зможуть надіслати Україні запрошення на вступ до НАТО, коли всі члени Альянсу погодяться на це та будуть виконані відповідні умови [12].

Та поки що НАТО не надало Україні офіційного запрошення щодо вступу в Альянс, попри неодноразові заяви про підтримку євроатлантичних прагнень України. Це питання залишається предметом обговорення серед країн-членів НАТО. Одні держави підтримують прискорене членство України в Альянсі, інші ж вимагають більшої стабільності та миру в регіоні, перш ніж ухвалювати остаточне рішення.

На саміті НАТО в Вільнюсі в липні 2023 року було підтверджено, що двері для України залишаються відкритими, однак зазначено, що для вступу необхідно виконати певні умови, зокрема щодо реформ і стабільності в країні. Україна прагне членства в НАТО, особливо після початку війни з Росією у 2022 році, оскільки вважає це ключовим кроком для забезпечення своєї безпеки. Ненадання офіційного запрошення Україні на вступ - це ще одна втрата можливості для вирішення невизначеності щодо прагнень Києва в НАТО і підготовки ґрунту для повернення до більшої міжнародної стабільності

Триваюче російське вторгнення в Україну стало одним з ключових питань порядку денного триденного щорічного саміту НАТО, що проходив у Вашингтоні, округ Колумбія. Зосередження уваги на Україні не стало несподіванкою: війна, розпочата Володимиром Путіним у лютому 2022 року, є найбільшим європейським конфліктом з часів Другої світової війни і ставить серйозні виклики перед усіма членами НАТО [12].

Від початку вторгнення майже два з половиною роки тому Росія посилила співпрацю з Китаєм, Іраном і Північною Кореєю, які поділяють прагнення Москви підірвати існуючий світовий порядок, заснований на правилах. Виникнення цієї авторитарної осі підкреслює необхідність рішучої відповіді НАТО на російську агресію в Україні. Члени Альянсу усвідомлюють,

що Китай, зокрема, уважно стежить за реакцією НАТО на вторгнення Москви [28]. Будь-який успіх Росії в Україні, імовірно, послужить підґрунтям для підвищення експансіоністських амбіцій Пекіна на Тайвані та в інших регіонах.

Хоча загально-прийнято вважати, що результат війни Росії в Україні визначатиме майбутнє міжнародних відносин, саміт цього тижня підтвердив відсутність консенсусу в НАТО щодо членства України в Альянсі. Альянс виглядає глибоко розділеним у цьому питанні.

Заперечення стосуються потенційної небезпечної ескалації в нинішній конфронтації з Кремлем. Опоненти вважають, що запрошення України до вступу може призвести до безпосереднього зіткнення НАТО з Росією. Водночас багато прихильників членства України в НАТО переконані, що збереження країни в геополітичній невизначеності є помилкою, яка лише підбадьорює Москву і затягує конфлікт.

Існує п'ять переконливих причин запросити Україну до вступу в НАТО. По-перше, це поклало б край російським імперським амбіціям в Україні. Офіційно запросивши Україну до НАТО і оголосивши про початок переговорів про вступ, Альянс надішле Москві чіткий сигнал, що її мрії про підкорення України і відновлення Російської імперії є марними. Це стало б переломним моментом для сучасної Росії, який, ймовірно, змусив би її переосмислити свою роль у світі [28].

По-друге, членство України значно зміцнило б НАТО. Україна може похвалитися однією з найбільших, найбоєздатніших та інноваційних армій Європи. Протягом майже двох з половиною років українські війська перевершили очікування і успішно протистояли російській армії, яка вважається другою найпотужнішою армією у світі. Як член альянсу НАТО, Україна зміцнить безпеку Європи, поділившись своїм унікальним бойовим досвідом і знаннями про найсучасніші технології ведення бойових дій [28].

По-третє, запрошення України до НАТО допоможе стримати Росію від агресії або зловмисних дій в інших частинах Європи. Це підтвердило б

контрпродуктивність російського ревізійністського порядку денного і ймовірність подальших негативних наслідків, якщо Кремль продовжуватиме проводити ворожу Заходу політику. Безпека України, зрештою гарантована статтею п'ятою Вашингтонського договору, забезпечить стабільність і мир на всьому євроатлантичному просторі [28].

По-четверте, Україна стала б особливо відданим членом альянсу НАТО. Опитування постійно показують, що близько трьох чвертей українців підтримують членство в НАТО, що є вищим рівнем громадської підтримки, ніж у багатьох існуючих членів Альянсу [28].

Українські урядовці і українське суспільство в цілому дуже добре розуміють відповідальність, яка прийде зі вступом до НАТО. Протягом останнього десятиліття Україна демонструвала високий рівень фінансової дисципліни, дотримуючись керівних принципів НАТО щодо витрат на оборону, які передбачають виділення двох відсотків від ВВП. Українські військові також досягли значного прогресу в досягненні оперативної сумісності і прийнятті стандартів НАТО [28].

П'ятим переконливим аргументом на користь членства України в НАТО є сигнал, який це дасть міжнародній спільноті. Запрошення України приєднатися до альянсу продемонструвало б єдність і рішучість колективного Заходу в той час, коли Росія та інші автократії шукають ознаки слабкості [28].

Мало хто очікував, що цьогорічний саміт НАТО призведе до значних проривів у питанні членства України в Альянсі. Тим не менш, відсутність прогресу буде вітатися Росією і неминуче призведе до розчарування в Україні. Лідери НАТО знову запропонували сильні слова, але не змогли підкріпити їх рішучими діями [29].

Незважаючи на цю невдачу, важливо продовжувати дебати щодо майбутнього вступу України в найближчі місяці. Важливо, що українці не просять про негайний вступ до НАТО і не очікують отримати переваги колективної безпеки Альянсу в контексті нинішнього російського вторгнення.

Натомість вони прагнуть отримати запрошення, яке створить реалістичну і практичну дорожню карту до майбутнього членства [16].

Більшість українців розглядають членство в НАТО як єдиний спосіб гарантувати довгострокову безпеку своєї країни від Росії та створити умови для сталого миру в Східній Європі. Якщо не буде отримано рішучого запрошення приєднатися до альянсу, вони побоюються, що будь-яка угода про припинення вогню з Москвою забезпечить лише тимчасову паузу перед наступним нападом Росії.

Але незважаючи на переваги, членство в НАТО має і свої виклики (табл.2.3.)

Таблиця 2.3.

Переваги та виклики членства в НАТО для України[16]

Переваги	Виклики
Підвищення обороноздатності	Вимога глибоких реформ
Захист від агресії	Політичні та дипломатичні перешкоди (особливо від росії)
Економічна стабільність	Військові витрати
Підтримка демократії	Відповідність стандартам НАТО

Отже, прагнення України до членства в НАТО є складним, багатограним процесом, який обумовлений як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Це прагнення ґрунтується на необхідності забезпечення безпеки, захисту від зовнішніх загроз та намаганні країни приєднатися до спільноти демократичних націй, що гарантуватиме стабільність і розвиток у довгостроковій перспективі.

Висновок до розділу 2

Російська агресія стала каталізатором для зміцнення політичних і військових відносин України з НАТО, що значно поглибило рівень взаємодії у багатьох сферах — від оборонної підтримки до гуманітарної допомоги та санкційної політики. НАТО надавало Україні не тільки політичну підтримку, а й практичну допомогу, зокрема, через постачання сучасного озброєння, навчання військових, а також забезпечення інформаційної та технічної підтримки.

Політична взаємодія між Україною та НАТО під час війни набула інтенсивнішого характеру, зокрема через регулярні консультації, участь українських представників у засіданнях альянсу та розвиток спільних стратегічних ініціатив. За підтримки НАТО, Україна змогла вдосконалити стратегії оборони, залучити міжнародних партнерів до питання санкційної політики проти Росії та зміцнити власну безпеку. НАТО неодноразово підтверджувало свою готовність допомагати Україні, при цьому не вступаючи в прямі військові дії, що стало основою для забезпечення стабільності в регіоні.

Практична взаємодія включала в себе створення нових механізмів підтримки, зокрема через Рамкову програму НАТО з підтримки України, що дозволила надавати державі необхідне озброєння та обладнання, а також проводити спільні тренування та навчання для підвищення боєготовності українських військ. Важливими аспектами цієї взаємодії стали також розширення гуманітарної допомоги та підтримка в питаннях біженців, що стало важливим для внутрішньо переміщених осіб та постраждалих від війни.

РОЗДІЛ 3

ПРОГРАМИ ТА ІНІЦІАТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ І НАТО

3.1. Зобов'язання щодо довгострокової безпекової допомоги Україні

Зобов'язання щодо довгострокової безпекової допомоги Україні стали критичним елементом міжнародної підтримки після початку військової агресії Росії в 2014 році та її подальшої ескалації у 2022 році. Ця допомога є ключовим фактором, що забезпечує здатність України протистояти агресору, захищати свою територіальну цілісність та суверенітет, а також сприяє зміцненню оборонних спроможностей країни. Довгострокова безпекова допомога охоплює не лише постачання військової техніки та озброєння, але й навчання, підтримку оборонних реформ та координацію дій з міжнародними партнерами для забезпечення стійкості України перед загрозами.

Зобов'язання щодо довгострокової безпекової допомоги Україні є критично важливим для забезпечення стабільності в регіоні та захисту від агресії. Україна відіграє ключову роль у безпеці Європи, оскільки її обороноздатність має безпосередній вплив на стійкість євроатлантичного регіону. Довгострокова підтримка дозволить не лише стримати поточну агресію Росії, але й запобігти новим загрозам у майбутньому, зміцнюючи оборонні можливості України та роблячи її здатною діяти самостійно [30].

Ця допомога також сприятиме розвитку військової інфраструктури та модернізації оборонної техніки, що відповідатиме стандартам НАТО. У довгостроковій перспективі це наблизатиме Україну до членства в Альянсі, адже така підтримка полегшить інтеграцію українських збройних сил до загальної оборонної системи НАТО. Це створить сприятливі умови для подальшого співробітництва та підвищить ефективність спільних дій у контексті регіональної безпеки [30].

Зобов'язання щодо безпекової допомоги дозволяють Україні зосередитися на внутрішніх реформах та відновленні після війни, не турбуючись про постійні загрози з боку Росії. Фінансування на рівні мільярдів євро також сприятиме підвищенню оборонної промисловості України, що забезпечить їй стійку основу для розвитку власного військового потенціалу і підвищення ролі у міжнародній безпековій архітектурі.

Довгострокова безпекова допомога Україні з боку НАТО включає низку стратегічних ініціатив. Ось кілька основних аспектів цієї допомоги:

Військова підтримка, яка в себе включає: Постійне надання озброєння, військової техніки, обладнання та амуніції для забезпечення обороноздатності України у довгостроковій перспективі.

Навчання та підготовка військових в себе включає: Тривале навчання українських військових стандартам НАТО та проведення спільних навчань для покращення оперативних можливостей і взаємодії з військами НАТО.

Кібербезпека та інформаційний захист включає: Інвестиції в розвиток кіберзахисту, надання технологічної допомоги у сфері захисту критичних інфраструктур та протидії інформаційним загрозам.

Фінансова та матеріальна допомога в себе включає: Довгострокові фінансові зобов'язання для підтримки реформ, модернізації армії та оборонних технологій, а також відбудови зруйнованої військової інфраструктури.

Інтеграція до системи НАТО включає: Поступова інтеграція України у структури Альянсу, у тому числі через програми взаємодії та координації, що дозволить Україні відповідати стандартам НАТО.

Підтримка оборонних реформ включає: Допомога у проведенні структурних реформ в оборонній сфері, спрямованих на підвищення ефективності командування, боротьбу з корупцією та впровадження демократичного контролю над Збройними Силами України.

Гарантії безпеки включають: Підтримка суверенітету і територіальної цілісності України, гарантії від агресії з боку третіх країн, зобов'язання

надавати допомогу в умовах конфліктів або загроз[30]. Приклади довгострокової безпекової допомоги Україні(Додаток Г).

З початку конфлікту міжнародна спільнота, зокрема країни-члени НАТО, Європейського Союзу та інші союзники, активно долучилися до підтримки України у формі військової, фінансової та технічної допомоги. Це зобов'язання ґрунтується на необхідності забезпечити стабільність у Європі та запобігти подальшій ескалації конфлікту, який може мати глобальні наслідки. Такі країни, як США, Великобританія, Польща, країни Балтії та інші держави, неодноразово підтверджували свою готовність підтримувати Україну в довгостроковій перспективі, надаючи озброєння, фінансування та проводячи навчання українських військових [30].

У вересні 2023 року Україна та НАТО узгодили Концепцію оперативної сумісності, що інтегрує відповідні вимоги в українські довгострокові плани щодо розвитку оборонних спроможностей. На саміті у Вашингтоні 2024 року було затверджено Дорожню карту взаємосумісності, яка визначає кроки для досягнення взаємодії між Збройними Силами України та НАТО [31].

На саміті НАТО у Вашингтоні президент США Джо Байден оголосив про створення «Українського договору», який є важливою складовою довгострокових безпекових зобов'язань перед Україною. Цей документ, схвалений лідерами 24 країн-членів НАТО, виконує обіцянку, надану президентом Байденом під час Вільнюського саміту 2023 року, де було досягнуто домовленості про проведення переговорів з Україною щодо двосторонніх угод про безпеку. Основною метою цих угод є підтримка України у захисті від поточних загроз і стримування майбутньої агресії в межах її інтеграції до НАТО [31].

«Український договір» підтверджує, що безпека України є ключовим елементом безпеки євроатлантичного регіону і ширшого глобального контексту. Документ також наголошує на тому, що союзники мають намір підтримувати Україну до її остаточної перемоги над російською агресією [32].

Основним завданням цього договору є координація та прискорення колективних зусиль країн НАТО, спрямованих на забезпечення комплексних потреб України в оборонній сфері. Це охоплює не тільки надання військової та технічної допомоги, але й системну підтримку у сфері реформування оборонних структур України, зокрема у впровадженні стандартів НАТО [29].

Фахівці НАТО та України спільно визначили початкові вимоги до оперативної сумісності збройних сил. У процесі розробки цих вимог було використано оборонні інструменти та методики планування країн-членів НАТО. Дорожня карта передбачає підтримку реформ українського оборонного сектора, спрямованих на досягнення довгострокової сумісності українських збройних сил із силами країн НАТО [29].

НАТО продовжить надавати підтримку Україні на етапі впровадження Дорожньої карти, як через спільні проекти з Альянсом, так і через двосторонню співпрацю з країнами-членами НАТО [29].

Основною платформою практичної співпраці залишається Комплексний пакет допомоги (КПД), оновлений на саміті в Мадриді в 2022 році. На Вільнюському саміті в липні 2023 року союзники погодилися трансформувати КПД у багаторічну програму підтримки, що враховує коротко-, середньо- та довгострокові потреби України. На саміті у Вашингтоні в 2024 році було оголошено про зобов'язання щодо надання довгострокової безпекової допомоги Україні, передбачаючи фінансування у розмірі 40 мільярдів євро протягом наступного року [29].

Зобов'язання щодо довгострокової безпекової допомоги Україні, оголошене на саміті НАТО у Вашингтоні, охоплює широкий спектр витрат, спрямованих на підтримку обороноздатності країни. До цих витрат належать [33]:

- Закупівля військової техніки, яка передбачає постачання сучасних систем озброєння та техніки, необхідних для забезпечення оборонних потреб України.

- Матеріальна допомога, що включає фінансову підтримку, спрямовану на забезпечення функціонування оборонних структур та реалізацію реформ в оборонному секторі.

- Обслуговування, логістика та транспортування військової техніки, де зобов'язання охоплює витрати, пов'язані з підтриманням техніки у робочому стані, її транспортуванням та забезпеченням логістики.

- Навчання військовослужбовців, що передбачає витрати на програми підготовки українських військових за стандартами НАТО, що включає як практичні навчання, так і теоретичні заняття.

- Оперативні витрати, які стосуються витрат, пов'язаних із поточною військовою підтримкою, що включає залучення ресурсів та координацію дій союзників у наданні допомоги Україні.

- Інвестиції в оборонну інфраструктуру та підтримка оборонно-промислового комплексу України: спрямовані на модернізацію української військової інфраструктури, а також розвиток національного оборонно-промислового комплексу для підвищення внутрішньої оборонної спроможності країни.

- Внески до трасових фондів НАТО, які охоплюють всілякі фінансові зобов'язання союзників у рамках трасових фондів НАТО для України, включаючи надання нелетальної допомоги, такої як медичне обладнання, засоби захисту, комунікаційні системи та логістична підтримка.

Такі заходи є частиною спільної стратегії НАТО щодо зміцнення безпеки України та її інтеграції у євроатлантичну безпекову систему.

Окрім військової допомоги, важливим компонентом довгострокової підтримки є програми реформування сектора оборони України. Ці реформи включають підвищення рівня прозорості та підзвітності оборонних інституцій, запровадження стандартів НАТО, підвищення ефективності управління ресурсами та модернізацію військової інфраструктури [33]. Важливою складовою цієї співпраці є також розвиток стратегії оборонного планування, яка

враховує нові загрози, такі як кібератаки та гібридна війна. Ці реформи спрямовані на впровадження демократичного контролю над Збройними Силами, боротьбу з корупцією та підвищення ефективності командування. Завдяки цим реформам, українські збройні сили поступово переходять на стандарти НАТО, що є важливим кроком на шляху до інтеграції в Альянс. Зокрема, було прийнято нову оборонну стратегію, яка дозволяє більш ефективно використовувати ресурси та запроваджує нові моделі управління [33].

Останнім часом набувають значення політичні зобов'язання щодо гарантій безпеки для України. Хоча повноцінне членство в НАТО поки що є довгостроковою метою, окремі країни-члени Альянсу, як-от США та Великобританія, надали Україні двосторонні гарантії безпеки, що передбачають військову допомогу у разі ескалації конфлікту. Ці гарантії допомагають зменшити ризики зовнішніх загроз та підтримують стабільність в регіоні [33].

Надання довгострокової безпекової допомоги Україні має стратегічне значення не лише для України, але й для міжнародної спільноти загалом. Успіх України у протистоянні російській агресії є важливим для підтримки світового порядку, заснованого на правилах, а також для збереження стабільності та безпеки в Європі. Тому довгострокові зобов'язання передбачають не лише підтримку нинішніх оборонних потреб України, але й створення умов для її тривалої стійкості та інтеграції до міжнародних структур безпеки, таких як НАТО та ЄС [33].

Довгострокові зобов'язання включають також значну фінансову допомогу для модернізації армії, реконструкції зруйнованої інфраструктури та розвитку оборонних технологій. Програми НАТО та Європейського Союзу передбачають інвестиції у створення сучасної військової інфраструктури, побудову нових військових баз і складів для зберігання озброєння. Такі заходи сприяють підвищенню готовності України до тривалої оборони в умовах війни [33].

Зобов'язання НАТО та його союзників щодо довгострокової безпекової допомоги Україні є комплексними і включають широкий спектр заходів, спрямованих на підвищення обороноздатності, розвиток сучасних технологій, кіберзахисту, а також підтримку у проведенні необхідних реформ. Ці зобов'язання забезпечують не лише поточний захист України від зовнішніх загроз, але й створюють передумови для її інтеграції до євроатлантичної спільноти, забезпечуючи стабільність і безпеку в регіоні у довгостроковій перспективі.

Отже, довгострокова безпекова допомога Україні є необхідним елементом глобальної стратегії протидії агресії та підтримки міжнародного миру і стабільності. Це зобов'язання передбачає всебічну підтримку України в її боротьбі за суверенітет, реформування оборонного сектору та зміцнення позицій на міжнародній арені, що є вирішальним фактором для подальшого розвитку як України, так і Європи в цілому.

3.2. Програма вдосконалення військової освіти

Військова освіта відіграє критичну роль у формуванні професійних кадрів, здатних ефективно забезпечувати оборону держави, управляти військовими операціями та стратегічними ресурсами. У сучасному світі, який характеризується швидкими технологічними змінами та новими викликами безпеки, програми вдосконалення військової освіти стають життєво важливими для забезпечення боєздатності армії.

Сучасне військове середовище ставить перед військовими нові виклики: від гібридних воєн до кіберзагроз, асиметричних конфліктів та застосування безпілотних технологій. Програма вдосконалення військової освіти повинна відповідати цим викликам, включаючи навчання новим методам ведення війни, стратегіям оборони та управління ресурсами [34].

Важливим аспектом програми вдосконалення військової освіти є впровадження передових технологій в навчальний процес. Це може включати симуляційні тренування, кібернавчання, використання штучного інтелекту для моделювання бойових операцій, а також дрони та інші інноваційні засоби [34].

Невід'ємною складовою ефективною військової освіти є вивчення міжнародного досвіду. Військові академії повинні адаптувати найкращі світові практики та досвід країн НАТО, удосконалюючи підготовку командирів та солдатів. Така інтеграція забезпечує підвищення боєготовності та професіоналізму на рівні міжнародних стандартів.

Нині українські освітяни активно працюють над тим, щоб привести національне законодавство та нормативну базу у відповідність до стандартів НАТО. Україна високо цінує підтримку з боку експертів і радників країн Альянсу у питаннях реформування системи військової освіти та науки. Особливо важливою є допомога у підготовці викладачів та розробці освітніх програм для курсів професійної військової освіти, що здійснюється в рамках програми НАТО DEEP-Ukraine [34].

Програма вдосконалення військової освіти (Defence Education Enhancement Program, DEEP) є інструментом, що забезпечує країни практичною підтримкою у реформуванні їхніх військових навчальних закладів. Завдяки заходам, спрямованим на підвищення кваліфікації викладачів, розробку нових освітніх програм і надання консультацій, DEEP сприяє зміцненню оборонного потенціалу та розвитку військової освіти. Вона також робить важливий внесок у зусилля НАТО щодо зміцнення стабільності в євроатлантичному регіоні та поза його межами, підтримуючи демократичні інститути [34].

Співпраця DEEP з країнами-партнерами допомагає виявити потреби та вдосконалити військові навчальні заклади. Розробка програм та розвиток викладачів здійснюються через діалог між партнерами та членами НАТО, а також експертні консультації з окремих тем. DEEP допомагає розробляти навчальні плани за запитами країн-партнерів, підтримуючи їх у

найрізноманітніших темах [34]. Для цього НАТО та Консорціум «Партнерство заради миру» підготували навчальні програми з питань доброчесності, розвитку оборонних інституцій, військової освіти для офіцерів і сержантів, кібербезпеки, боротьби з тероризмом та незаконними збройними формуваннями [34].

З 2013 року Україна є частиною програми DEEP, коли офіційний запит було подано в 2012 році, а перший візит комісії відбувся в березні 2013 року. Завдяки цій програмі вдалося досягти значних позитивних результатів у трансформації системи військової освіти в Україні, на що вказують як українські, так і міжнародні експерти [34].

DEEP-Ukraine є важливою ініціативою, що поєднує передові стандарти НАТО для модернізації військової освіти в Україні. Вона також демонструє відкритість Збройних Сил України до міжнародної співпраці та інтеграції у глобальний військовий простір [34].

Минулого року в межах програми DEEP-Ukraine було проведено 100 заходів, які об'єднали 929 представників Збройних Сил України. За десятиріччя роботи програми відбулося понад 800 подій в Україні та країнах НАТО, у яких взяли участь понад 10 тисяч військових і науково-педагогічних працівників.

Головною метою DEEP-Ukraine є підвищення рівня професіоналізму та здатності українських військових діяти за стандартами НАТО. Програма сприяє наданню сучасної освіти для військовослужбовців та покращенню навичок управління на всіх рівнях командування [35].

Основні елементи програми DEEP-Ukraine [35]:

- Програма сприяє впровадженню актуальних освітніх стандартів НАТО, що забезпечує військових необхідними знаннями та навичками для ефективної служби.
- DEEP-Ukraine допомагає розвивати лідерські якості серед військовослужбовців, підвищуючи професіоналізм командного складу та їх здатність до прийняття рішень.

– Програма сприяє гармонізації українських стандартів із натівськими, що покращує взаємодію та координацію з іншими країнами-членами Альянсу.

– DEEP-Ukraine надає можливість взаємного обміну передовими знаннями та практиками з міжнародними партнерами.

– Програма спрямована на підвищення здатності Збройних Сил України ефективно реагувати на сучасні виклики та загрози.

Таким чином, DEEP-Ukraine створює нові можливості для підвищення професійної підготовки українських військових та їх інтеграції в міжнародну оборонну спільноту, зокрема в рамках співпраці з країнами НАТО.

Ключовим елементом програми вдосконалення військової освіти є інтеграція сучасних технологій у навчальний процес. Використання передових технологій дозволяє значно підвищити якість підготовки військових, адаптуючи навчання до сучасних викликів та реалій бойових дій [35].

Симуляційні тренування є одним із найбільш ефективних методів, що дозволяють військовослужбовцям відпрацьовувати навички в реалістичних умовах без ризику для життя. Такі тренування можуть включати сценарії різних бойових ситуацій, де військові вчаться швидко приймати рішення, координувати дії з колегами та ефективно реагувати на непередбачувані обставини. Це дозволяє не лише вдосконалити тактичні навички, але й формувати командний дух та взаємодію в підрозділі [36].

Кібернавчання також відіграє важливу роль у підготовці військових, оскільки сучасні конфлікти часто включають елементи кібервійни. Застосування онлайн-платформ і інтерактивних курсів дозволяє військовослужбовцям освоювати нові технології та стратегії, що використовуються у кіберпросторі, а також розвивати навички захисту від кібератак [36].

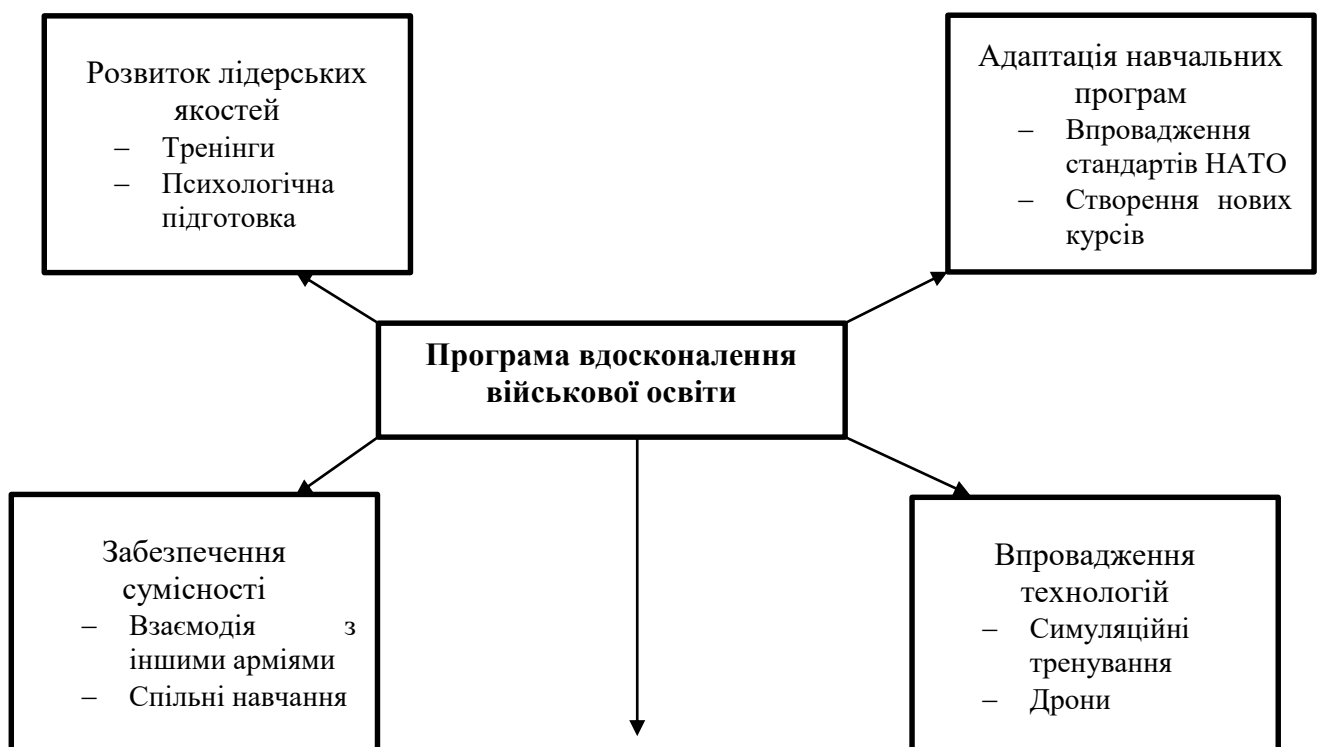
Застосування штучного інтелекту для моделювання бойових операцій є ще одним інноваційним підходом, який може суттєво покращити навчальний

процес. ШІ може допомогти в аналізі тактичних ситуацій, створенні адаптивних навчальних сценаріїв та оптимізації рішень під час бойових дій. Це дозволяє військовим відпрацьовувати складні тактичні завдання в динамічному та адаптивному середовищі [36].

Крім того, використання дронів та інших новітніх засобів на навчаннях дозволяє військовим практично навчатися управлінню безпілотними літальними апаратами, що стає дедалі важливішим у сучасних конфліктах. Дрони можуть бути використані для розвідки, коригування вогню, а також для виконання різноманітних тактичних завдань[36].

Ефективна військова освіта неможлива без постійного вивчення та впровадження міжнародного досвіду. Сучасні виклики вимагають від військових навчальних закладів постійної адаптації до нових умов ведення бойових дій, зміни тактики та стратегії, а також підвищення вимог до професійної підготовки особового складу. Важливим аспектом цього процесу є запозичення найкращих світових практик, зокрема країн-членів НАТО, які мають багаторічний досвід участі у міжнародних миротворчих та бойових операціях [36].

Схематично програму вдосконалення можемо відобразити у вигляді рисунка 3.1.

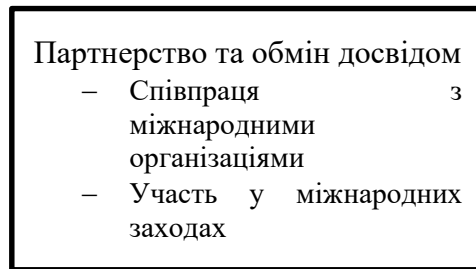

Рис.3.1.Програма вдосконалення військової освіти[36]

Вивчення міжнародного досвіду дозволяє українським військовим академіям та навчальним центрам не лише модернізувати навчальні програми, але й застосовувати новітні методики підготовки, що сприяють підвищенню ефективності управління підрозділами та командування. Наприклад, у країнах НАТО особлива увага приділяється розвитку лідерських якостей у командирів всіх рівнів, навичок ухвалення швидких та обґрунтованих рішень в умовах бойової невизначеності, а також впровадженню так званої місійно-орієнтованої тактики [32].

Адаптація міжнародних стандартів в освіті дозволяє краще підготувати військових до виконання завдань у міжнародних операціях та підвищує рівень взаємодії з іноземними партнерами під час спільних навчань або бойових дій. Завдяки інтеграції цих стандартів до навчальних програм, українські військовослужбовці отримують навички, які забезпечують їх здатність ефективно працювати в складі багатонаціональних сил, використовуючи спільні протоколи, зв'язок та систему управління. Також це сприяє удосконаленню бойової підготовки на рівні, необхідному для виконання завдань сучасної війни, де критичними є не лише фізична підготовка, але й швидкість реагування та прийняття рішень [32].

Застосування натівських практик має на меті не лише підвищення професійного рівня командирів і солдат, а й збагачення їх світоглядних позицій, формування нових підходів до ведення війни, використання сучасної техніки та

технологій. Це включає як навчання сучасним методам ведення бойових дій, так і розвиток навичок ведення інформаційної та кібернетичної війни, використання дронів та інших інноваційних технологій.

Особлива увага має бути зосереджена не лише на технічних і тактичних аспектах підготовки військових, але й на їх психологічній стійкості. Військова служба часто супроводжується значними стресовими навантаженнями, що можуть призводити до посттравматичних стресових розладів (ПТСР) та інших психологічних проблем. У зв'язку з цим, важливо, щоб система військової освіти включала програми психологічної підготовки, що сприяють зміцненню психічного здоров'я та здатності протистояти емоційним викликам [32].

Програма вдосконалення має містити тренінги з розвитку стресостійкості, що допоможуть військовослужбовцям ефективніше долати стресові ситуації як під час бойових дій, так і в мирний час. Окрім цього, необхідно формувати лідерські якості, що сприяють розвитку впевненості в собі та здатності ухвалювати важливі рішення під тиском. Важливо, щоб ці навички розвивалися не лише у командирів, але й у всіх військовослужбовців, адже здатність зберігати холонокровність та чітко діяти в стресових умовах є критичною для ефективного виконання завдань [13].

Сучасні виклики у сфері оборони вимагають системного підходу до підготовки військових кадрів, що охоплює не лише традиційні військові навички, але й новітні технології та знання. Вдосконалення військової освіти має базуватися на впровадженні інноваційних методів навчання, інтеграції міжнародного досвіду та підготовці військових до різних аспектів сучасної війни. Таблиця нижче ілюструє основні компоненти цього процесу, які є фундаментом для розвитку професійних компетенцій військовослужбовців і підвищення їхньої ефективності на полі бою [13]. (табл.3.2.).

Таблиця 3.2.

Основні компоненти вдосконалення військової освіти[13]

Компонент	Опис	Приклади
Навчальні програми	Сучасні навчальні курси, адаптовані до стандартів НАТО.	Курс з тактики, курс з управління.
Технології навчання	Використання інноваційних технологій для покращення навчального процесу.	Симулятори, онлайн-курси, дрони.
Психологічна підтримка	Тренінги для зміцнення психологічної стійкості та комунікативних навичок.	Тренінги з управління стресом, групова терапія.
Партнерство	Співпраця з міжнародними організаціями та навчальними закладами.	Програми обміну, спільні навчання з партнерами з НАТО.
Оцінка та моніторинг	Систематична перевірка результатів навчання та вдосконалення програм.	Опитування учасників, аналіз досягнень.

Крім того, управління стресом повинно стати невід'ємною частиною підготовки. Навчальні програми мають включати спеціалізовані техніки, що дозволяють військовим справлятися з емоційними навантаженнями, уникати вигорання та зберігати психологічну рівновагу під час виконання завдань. Це допоможе не лише покращити загальний стан здоров'я військових, але й підвищить ефективність їхньої служби, дозволяючи їм залишатися сфокусованими та продуктивними в будь-яких умовах [37].

Майбутні програми вдосконалення військової освіти повинні враховувати нові виклики, що постають у сучасному бойовому середовищі, і включати розвиток спеціалізованих знань у ключових сферах, таких як кібербезпека, управління дронами, інформаційні війни та штучний інтелект. Це

забезпечить армії можливість адаптуватися до нових типів конфліктів та ефективно реагувати на загрози.

Кібербезпека стала критично важливою в умовах, коли військові конфлікти все частіше переходять у цифровий простір. Поглиблене навчання в цій сфері дозволить військовослужбовцям не тільки захищати свої інформаційні системи від кібератак, але й вміло використовувати можливості кіберпростору для збору розвідувальної інформації, підриву ворожих комунікацій та ведення операцій в умовах інформаційної війни [13].

Управління дронами також набуває важливості, оскільки безпілотні літальні апарати стають незамінними в сучасних військових операціях. Військові повинні вміти не тільки керувати дронами, але й розуміти їхню роль у розвідці, коригуванні вогню, а також у виконанні бойових завдань. Навчання в цій сфері може включати практичні заняття з використанням сучасних технологій і симуляторів [13]. Завдяки своїй здатності проникати в зони, недоступні для традиційних військ, і забезпечувати безпечну дистанцію від ворога, дрони дають військовим значну перевагу.

Вони дозволяють:

1.Збирати розвідувальну інформацію в реальному часі, що є надзвичайно важливим для планування операцій.

2.Виконувати удари точно по цілях, мінімізуючи ризик для власних військ.

3.Забезпечувати спостереження та моніторинг за великою територією без необхідності в постійному присутності людей.

4.Використовувати дрони для доставок, наприклад, медикаментів, їжі чи важливих матеріалів в складних умовах.

Тому військові підрозділи з усього світу активно інвестують у навчання операторів дронів і розробку нових технологій в цій сфері. Володіння такими навичками вимагає високої технічної підготовки та стратегічного мислення,

оскільки робота з дронами вимагає точності, обережності та розуміння особливостей сучасного бойового середовища.

Інформаційні війни становлять ще один важливий аспект, оскільки контроль над інформацією і її маніпуляція можуть суттєво вплинути на хід конфлікту. Військовослужбовці повинні навчатися технікам ведення інформаційних кампаній, розпізнавання дезінформації та ефективного комунікування з громадськістю [14].

Вдосконалення військової освіти є ключовим елементом забезпечення готовності Збройних Сил до сучасних викликів та загроз. В умовах швидкоплинних змін у сфері безпеки, впровадження нових навчальних методик та технологій стає необхідністю [41]. Таблиця 3.3. нижче відображає основні цілі вдосконалення військової освіти, а також методи, які використовуються для їх досягнення. Це дозволяє систематизувати підходи до навчання, забезпечуючи підвищення професіоналізму військовослужбовців і їхню готовність до виконання завдань у складних умовах.

Таблиця 3.3.

Основні цілі вдосконалення військової освіти[41]

Ціль	Методи	Оцінка
Покращення боєготовності	Впровадження нових навчальних програм	Аналіз результатів навчання, зворотний зв'язок.
Підвищення професіоналізму військових	Тренінги, семінари, практичні заняття	Оцінка ефективності через тестування та практичні завдання.
Зміцнення командного духу	Командні вправи, психологічні тренінги	Оцінка групової динаміки, опитування.
Адаптація до нових загроз	Розвиток спеціалізованих програм	Аналіз нових навичок у роботі військових.

Таким чином, інтеграція цих спеціалізованих знань у програми вдосконалення військової освіти дозволить армії не лише підвищити свою ефективність, але й забезпечить готовність до будь-яких викликів, що виникають у нових типах конфліктів. Ця підготовка забезпечить збереження стратегічної переваги над потенційними противниками в умовах швидко змінюваного середовища безпеки.

Отже, програма вдосконалення військової освіти є ключовим елементом розвитку професійної армії, здатної ефективно реагувати на виклики сучасного світу. У сучасному контексті, де безпека держави та її громадян залежить від адаптивності та готовності збройних сил до різноманітних загроз, важливість такої програми стає ще більш очевидною.

Висновок до розділу 3

Програми та ініціативи стали основою для реалізації стратегічних цілей і завдань у контексті співпраці з НАТО, забезпечуючи важливі ресурси та підтримку у різних аспектах — від військової реформи до розвитку інститутів безпеки і оборони.

Тому, програми та ініціативи співробітництва між Україною та НАТО стали важливими інструментами на шляху до реформування оборонного сектору, підвищення стандартів безпеки та інтеграції до євроатлантичних структур. Вони відіграють ключову роль у забезпеченні національної безпеки України, розвитку її армії та демократичних інститутів, а також у зміцненні регіональної стабільності в умовах сучасних загроз. Співпраця з НАТО продовжує розвиватися, що відкриває нові можливості для України в контексті євроатлантичної інтеграції.

ВИСНОВКИ

Отже, з даного дослідження можна зробити наступні висновки.

Співробітництво між Україною і НАТО є однією з ключових тем сучасної міжнародної політики, яка визначає безпекову ситуацію не лише для України, а й для всього євроатлантичного регіону. Цей розділ спрямований на детальний аналіз еволюції відносин між Україною та Північноатлантичним альянсом (НАТО), починаючи з моменту набуття незалежності Україною і до теперішнього часу. Крім того, важливим аспектом дослідження є нормативно-правова база, яка регулює співробітництво, а також механізми взаємодії між сторонами.

Співробітництво між Україною і НАТО розпочалося одразу після здобуття Україною незалежності у 1991 році. Першим ключовим кроком у цьому напрямку стало приєднання України до Ради Північноатлантичного співробітництва (згодом перетвореної на Раду євроатлантичного партнерства) у 1991 році. Це був перший формат діалогу між Україною та НАТО.

Другим значущим етапом стало підписання у 1997 році Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО, що закріпило політичний діалог і визначило ключові напрями співробітництва. На основі Хартії було створено Комісію Україна – НАТО, яка відповідає за координацію співпраці і забезпечення стабільного розвитку відносин. Протягом наступних десятиліть цей діалог зміцнювався і розширювався, особливо після "Помаранчевої революції" 2004 року, коли Україна офіційно проголосила свій намір інтегруватися до євроатлантичних структур.

Події 2014 року, коли Росія анексувала Крим та розпочала військові дії на сході України, стали переломним моментом у відносинах України з НАТО. Альянс засудив агресію Росії та посилив підтримку України, що відобразилося в багатьох нових програмах співробітництва. Під час війни Україна стала

ключовим партнером НАТО, а співпраця набула нового рівня – від технічної і військової допомоги до політичної підтримки.

Нормативно-правова база співпраці України і НАТО формується на основі міжнародних договорів, меморандумів, хартій і угод, які визначають юридичні рамки цього співробітництва. Важливим етапом стало підписання у 1997 році згаданої Хартії про особливе партнерство. У цьому документі вперше були закріплені принципи, на яких базується співпраця, такі як повага до суверенітету, територіальної цілісності, незалежності України та її права самостійно обирати систему безпеки.

На додаток до Хартії, підписувалися численні додаткові угоди та меморандуми, що стосувалися різних аспектів військового та політичного співробітництва, зокрема в сфері реформування Збройних сил України, підвищення безпеки кордонів та модернізації оборонних систем. Окремі важливі документи були підписані після 2014 року, коли НАТО взяло на себе зобов'язання щодо посиленої підтримки України у контексті збройного конфлікту з Росією.

Механізми співпраці включають як інституційні, так і практичні інструменти, через які відбувається реалізація стратегічних завдань. Основним інституційним механізмом стала Комісія Україна – НАТО, яка забезпечує регулярний політичний діалог на найвищому рівні. Після 2014 року також було створено низку трастових фондів, що спрямовані на надання військової та технічної допомоги Україні. Одним із найважливіших напрямків є реформування сектора оборони, де Альянс надає експертну допомогу та підтримує впровадження стандартів НАТО.

Після початку російсько-української війни у 2014 році відносини між Україною і НАТО набули нового виміру. НАТО відіграє важливу роль у стримуванні російської агресії та підтримці України у її боротьбі за незалежність і суверенітет.

З перших днів конфлікту НАТО засудило дії Росії і наголосило на своєму прагненні підтримувати територіальну цілісність України. Важливою складовою цієї підтримки стала дипломатична робота у форматі переговорів і самітів НАТО, де обговорювалися шляхи посилення безпеки в Європі, а також конкретні заходи допомоги Україні.

Альянс неодноразово заявляв про незаконність анексії Криму та засуджував підтримку Росією сепаратистів на Донбасі. НАТО також відмовилося від будь-якої співпраці з Росією у військовій сфері, зосередивши зусилля на підтримці країн-партнерів, таких як Україна, Грузія та Молдова.

Практична підтримка НАТО Україні стала ключовим елементом співпраці з 2014 року. Сюди входить постачання нелетальної військової техніки, тренування українських військових, реформи у військовій сфері, а також надання розвідувальних даних. Особливе значення мало запровадження трасових фондів, що сприяли модернізації різних напрямків оборони України, таких як кібербезпека, медична реабілітація військовослужбовців та логістика.

Крім того, важливу роль відіграють спільні військові навчання, такі як серія навчань «Щит миру» і «Rapid Trident», які зміцнюють обороноздатність України та інтегрують її в загальну систему безпеки НАТО.

Прагнення України стати членом НАТО було закріплено в Конституції України у 2019 році, коли Верховна Рада затвердила курс на членство в НАТО як один з ключових напрямків зовнішньої політики. Проте, шлях до членства є тривалим і залежить від багатьох факторів, включаючи проведення внутрішніх реформ і досягнення відповідності стандартам НАТО.

Україна активно впроваджує реформи у сфері безпеки та оборони, щоб відповідати вимогам Альянсу, а також зміцнює свої позиції на міжнародній арені, заручившись підтримкою багатьох країн-членів НАТО.

Співпраця між Україною і НАТО не обмежується лише військовою сферою, а охоплює широкий спектр програм, спрямованих на довгострокову безпеку та розвиток обороноздатності.

НАТО зобов'язується надавати Україні довгострокову допомогу у сфері безпеки. Це включає як матеріальну, так і експертну підтримку в питаннях реформування армії, впровадження стандартів НАТО і покращення обороноздатності країни. Один із ключових аспектів цього співробітництва – адаптація української армії до сучасних вимог ведення бойових дій та інтеграція її у систему колективної безпеки НАТО. Окрему увагу слід приділити програмам, які сприяють підвищенню кваліфікації українських військових і вдосконаленню військової освіти.

Отже, співробітництво між Україною і НАТО є багатограним і динамічним процесом, який розвивався від перших політичних контактів до глибокої практичної взаємодії в умовах військових конфліктів. Від впровадження правової бази до підтримки військових реформ, Альянс не лише сприяє зміцненню обороноздатності України, але й допомагає в досягненні довгострокових цілей євроатлантичної інтеграції. Україна, у свою чергу, демонструє рішучість у прагненні до членства в НАТО, здійснюючи важливі реформи і поступово наближаючись до стандартів Альянсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Тодоров І.Я. Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти: монографія. Донецьк: ДонНУ, 2006. С. 73.
2. ТодоровІ. Чому НАТО потрібна Україна. URL: <https://ukrainer.net/ukrainia-nato/>
3. Україна-НАТО: стратегічне партнерство: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції / Міжнародний науково-технічний ун-т; Луцький біотехнічний ін-т; Центр інформації та документації НАТО в Україні / Ю.М. Бугай (ред.), П.Б. Вовк (упоряд.), Г.С. Стеценко (ред.). – Луцьк : Надстир'я, 2001. – 360с. Вип. 5 – 360с.
4. Полторацький Олександр Сергійович. Роль НАТО у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки: Автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2003. 18с
5. Україна - НАТО: майбутнє в руках минулого: Зб. матеріалів / Людмила Шангіна (ред.україномов.частини), Наталя Партач (ред.україномов.частини). – К. : Заповіт, 2004. – 176с
6. Горбулін, В. (2023). Реальний шлях до членства в НАТО: три фактори, що стануть запорукою цього. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3722882-realnij-slah-do-clenstva-v-nato-tri-faktori-zaporuki-cogo.html>
7. Gozman, L. (2023). Why Ukrainian NATO membership would actually be good for Russia. Atlantic Council. URL:<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/why-ukrainian-nato-membership-would-actually-be-good-for-russia>
8. Іліка, М. (2023). Вступ України до НАТО: досягнення, проблеми та перспективи. Чернівецька юридична школа. URL:

<https://law.chnu.edu.ua/vstup-ukrainy-do-nato-dosia-hnennia-problemy-ta-perspektyvy>

9. Нестерцова-Собакарь, О. В. (2022). Поглиблення відносин стратегічного партнерства України з організацією Північноатлантичного договору (НАТО) як пріоритетний напрямок захисту національних інтересів у сфері зовнішньополітичної діяльності. Російсько-українська війна: право, безпеки, світ. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/966>
10. Стужук, Ю., Шпура, М. (2022). Співробітництво України з НАТО: історична ретроспектива та сучасність. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень, No 3(76). URL: <http://znp-cvsvd.nuou.org.ua/article/view/275493>
11. Місюра, А., Паливода, В. (2018). Концептуальні підходи НАТО та ЄС до забезпечення стабільності держави і суспільства у сфері національної безпеки. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-04/NATO-ES-stiykist-59383.pdf>
12. Хаварівська, Г. (2020). Нова стратегія національної безпеки України 2020: реалістична оцінка викликів та загроз. Ефективність державного управління, No 4 (20). DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.65.2020.226451>
13. Перепелиця Г.М. Україна і НАТО на роздоріжжі. НАТО ревью. Літо 2007. URL: <https://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/ukrainian/art2.html>
14. Алексієвець Л., Алексієвець М. Трансформація відносин України та НАТО в 1991–2019 рр.: історичний аспект. Український історичний журнал. 2020. № 1. С. 126-142.

15. Rohac, D. (2023). Don't Delay Ukraine's Path to NATO Membership. Foreign Policy. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/06/05/ukraine-russia-nato-membership-sum-mit-vilnius>
16. Кравченко, О. (2023). Україну можуть прийняти в НАТО без ПДЧ. LB. URL: https://lb.ua/world/2023/06/16/560924_ukrainu_mozhut_priynyat_i_nato_bez.html
17. Україна-НАТО: "за" та "проти" / Палій О. А. – К.: Т-во "Знання України", 2007. 24 с
18. Про Цільовий план Україна - НАТО на 2009 рік у рамках Плану дій Україна – НАТО. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/2009>
19. Відносини з Україною. (2023). НАТО. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm
20. Журнал Україна до НАТО. URL: https://ukrainetonato.com.ua/Заява_громадських_рад_при_ЦОБВ_України. URL: https://mfa.gov.ua/searchresult?site_id=1&key.
21. Реакція ООН на окупацію Криму була недостатньо ефективною. URL: <http://www.golos.com.ua/article/343340>
22. НАТО засуджує РФ за посилення військових дій в Україні. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/03/2/7017181/>
23. Підтримка вступу України в НАТО сягнула 83%, в ЄС – 86%. URL: <https://pmg.ua/life/110601-pidtrymka-vstupu-ukrainy-v-nato-syagnula-83-v-yes-86>
24. Заява Північноатлантичної ради з приводу так званого «референдуму» в Криму URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_108030.htm?selectedLocale=uk
25. Пресконференція Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга перед засіданням міністрів закордонних справ країн НАТО в Бухаресті. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/opinions_209356.htm?selectedLocale=uk

- 26.Результати Мадридського саміту НАТО 29-30 червня. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/rezultaty-madrydskoho-samitu-nato-29-30-cherhvnya>
- 27.Громадська ліга «Україна-НАТО». URL: <http://www.ua-nato.org.ua/>
- 28.Римська декларація сесії ради НАТО про мир і співробітництво 7-8.11.1991. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_011#Text
- 29.Засідання Ради Україна – НАТО, союзники обіцяють більше систем ППО.10.01.2024.URL:https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_221643.htm?selectedLocale=uk
- 30.Заява Ради Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ. Видана за підсумками засідання, яке відбулося 29 листопада 2023 року у Брюсселі. URL: www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_220818.htm?selectedLocale=uk
- 31.У Давосі Президент зустрівся з Генеральним секретарем НАТО 16.01.2024. URL:<https://www.president.gov.ua/news/last?date-from=21-01-2023&date-to=21-01-2024&page=2>
- 32.Указ Президента України № 215/2006 Про Національну систему координації співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2152006-3993>
- 33.Генеральний секретар НАТО на Всесвітньому економічному форумі: «Підтримка для України – не благодійність; це інвестиція в нашу власну безпеку» 15-17.01.2024. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_221715.htm?selectedLocale=uk
- 34.Statement by NATO Foreign Ministers. Bucharest, 29-30.11.2022. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_209531.htm?selectedLocale=en
- 35.Концепція зовнішньої політики України. Експертні рекомендації. 2020. С. 12-14.

36. Незалежна і суверенна Україна є ключем до євроатлантичної безпеки. URL: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2020/07/08/nezaleyona-suverenna-ukranaklyuchem-do-vroatlantichnobezpeki/index.html>
37. La mondialisation at-elle pris fin à Kiev, comme à Sarajevo en 2014// Le Figaro, 06.03.2022.
38. 2022 Strategic Concept. URL: <https://www.nato.int/strategic-concept>.
39. The Alliance's New Strategic Concept agreed by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council 07 Nov. 1991 – 08 Nov. 1991. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_23847.htm?selectedLocale=uk
40. NATO and the EU's European Security and Defense Policy. Hearing before the Subcommittee on European Affairs of the Senate Committee on Foreign Relations (S. Hrg. 106-572). United States Senate. - 106th Congress. - March 9, 2000.- Washington: US Government Printing Office, 2000.
41. Petrocelli ha invitato il Movimento a uscire dal governo "interventista" // Agi.it. 03.2022 // URL: <https://www.agi.it/politica/news/2022-03-22/guerra-ucrainapetrocelli-vuole-m5s-fuori-da-governo-16088206/> (дата звернення 23.03.2022).
42. Conte, il M5s Voterà no all'aumento delle spese militari // Ansa.it. 24.03.2022. URL: https://www.ansa.it/sito/notizie/politica/2022/03/24/conte-il-m5s-votera-noallaumento-delle-spesse-militari-_64016d07-fa43-4587-9681-1645a261c913.html
43. Lega e 5Stelle (ri) uniti contro il premier: "No a nuove spese militari" // Il Fatto Quotidiano. 24.03.2022 // URL: <https://www.ilfattoquotidiano.it/in-edicola/articoli/2022/03/24/lega-e-5stelle-riuniti-contro-il-premier-no-a-nuove-spesse-militari/6535575/>
44. Comunicazioni alla Camera dei Deputati in vista del Consiglio Europeo del 2425 marzo // Governo.it. 23.03.2022. URL:

- <https://www.governo.it/it/articolo/con-siglio-europeo-le-comunicazioni-del-presidente-draghi-alla-camera-deideputati/19470>
45. Confindustria: democrazia valore universale. Confindustria.it. 01.03.2022.
URL: <https://www.confindustria.it/home/crisi-ucraina/documenti-eanalisi/comunicati-stampa/comunicato/CONFINDUSTRIA-DEMOCRAZIA-VALORE-UNIVER-SALE>
46. Così la guerra sta influenzando il consenso degli italiani per i partiti // Agi.it. 18.03.2022 // URL: <https://www.agi.it/politica/news/2022-03-18/sondaggi-partitisuper-media-guerra-ucraina-16031659/>
47. Demopolis: gli italiani e i rischi della guerra in Ucraina, le preoccupazioni economiche di famiglie e imprese // Demopolis.it // URL: Ucraina, dichiarazione del Presidente del Consiglio Mario Draghi. Governo.it. 24.02.2023 // URL: <https://www.governo.it/it/articolo/dichiarazione-del-presidentedel-consiglio-mario-draghi/19226>
48. Ukraine Update – Hansard – UK Parliament. 9 March 2022. Secretary of State for Defense // URL: <https://hansard.parliament.uk/commons/2022-03-09/debates/C51B523F-F6CC-4A4E-925904019D2B5A2D/UkraineUpdate>
49. UK sanctions relating to Russia – GOV.UK // URL: <https://www.gov.uk/government/collections/uk-sanctions-on-russia>
50. UK Sanctions List – GOV.UK // URL: <https://www.gov.uk/government/publications/the-uksanctions-list>
51. UK's reliance on gas imports to increase to 70% by 2030 // URL: https://translated.turbopages.org/proxy_u/en-ru.ru.183ae78b-6234b2c3-e18ddd1c-d776562/https/www.ft.com/content/f10b57f7-818a-4d3a-be7cad65fd3f87d3
52. Ukraine-Krieg: Deutschlands Abhängigkeit vom russischen Diesel. 03.03.2022. URL: <https://www.iwkoeln.de/presse/iw-nachrichten/deutschlands-abhaengigkeitvom-russischen-diesel.html>

53. United Kingdom, Poland i Ukraine foreign ministers' joint statement, February 2022 // URL: <https://www.gov.uk/government/news/joint-statement-by-the-united-kingdom-poland-and-ukraine-17-February-2022>
54. Un esercito contro Vladimir Putin, il ribaltone militare di Silvio Berlusconi: il piano per salvare l'Ucraina // Libero Quotidiano. 19.03.2022. URL: <https://rassegnastampa.news/un-esercito-contro-vladimir-putin-il-ribaltone-militare-di-silvio-berlusconi-il-piano-per-salvare-luكرانيا-1647683107>
55. Ue, la conferenza stampa di Draghi dopo il vertice Versailles: segui la diretta tv // Fatto Quotidiano 11.03.2022 // URL: https://www.fattoquotidiano.it/2022/03/11/ue-la-conferenza-stampa-di-draghi-dopo-il-vertice-a-versailles-segui-la-diretta-tv/6522810?utm_source=telegram&utm_medium=social&utm_campaign=telegram2020&utm_content=free
56. Ucraina: Draghi, 15 млрд di gas liquido dagli Usa per l'Europa // Ansa.it. 25.03.2022. URL: https://www.ansa.it/europa/notizie/rubriche/altrenews/2022/03/25/lue-e-al-fianco-dellucraina-riconosce-il-desiderio-di-adesione-_db80996a5905-4612-9ab9-72dfbc036c01.html
57. Was wäre, wenn...? Die wirtschaftlichen Auswirkungen Hermes Importstopps russischer Energie auf Deutschland. ECONtribute Policy Brief №029. March 2022. 35 pg. // URL: https://www.econtribute.de/RePEc/ajk/ajkpbs/ECON_tribute_PB_029_2022.pdf
58. <https://ukrainetonato.com.ua/spetsproekty/shlyakh-ukrayiny-do-alyansu-yaki-osnovni-perevahy-matyme-ukraina-pryiednavshys-do-nato/>
59. <https://ukrainetonato.com.ua/spetsproekty/shliakh-ukrainy-do-aliansu-zahalni-kryterii-shchodo-vstupu-do-nato-dlia-skladovykh-sektoru-bezpeky-i-oborony-ukrainy-v-oboronniy-sferi/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Групи нормативно-правових документів в співпраці України та НАТО[48]

Назва групи	Основні закони, постанови, акти
<p>Основоположні документи, які визначають зміст, характер та принципи співробітництва України та НАТО</p>	<p>Рамковий документ Програми НАТО «Партнерство заради миру» (1994 р.), Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору (1997 р.).</p>
<p>Документи, що регулюють принципи участі України в миротворчих місіях та військових навчаннях, організованих НАТО</p>	<p>Угода (у формі обміну листами) між Україною та НАТО про участь України в операції «Океанський щит» (2013 р.), Угода (в формі обміну листами) «Щодо участі у діяльності місії НАТО в Афганістані «Рішуча підтримка» та відповідних фінансових зобов'язань»(2015 р.)</p>
<p>Індивідуальні програми партнерства Україна-НАТО</p>	<p>Формуються щорічно</p>
<p>Угоди, які передбачають надання допомоги та сприяння НАТО Україні у військовій сфері, в оборонно-технічному співробітництві, в процесі</p>	<p>Спільна заява щодо посилення оборонно-технічного співробітництва України з НАТО (2015 р.), Імплементативна угода між Міністерством оборони України та НАТО з підтримки та постачання про</p>

<p>медичної реабілітації українських військових</p>	<p>реалізацію співпраці у сфері медичної реабілітації (2016 р.)</p>
<p>Угоди, які визначають особливості функціонування представників та установ НАТО на території України</p>	<p>Додатковий протокол до Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та НАТО щодо призначення Офіцерів зв'язку НАТО в Україні (2008 р.), Угода між Урядом України та НАТО про статус Представництва НАТО в Україні (2016 р.)</p>
<p>Національні юридичні акти, які видаються державними органами влади України й присвячені питанням євроатлантичного співробітництва</p>	<p>Указ Президента України «Питання координації євроатлантичної координації України» (2016 р.), Указ Президента України «Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна- НАТО на 2016 рік» (2016 р.)</p>

Додаток Б

Практична Підтримка України НАТО [19]

Тип підтримки	Опис	Приклад/Дата
Тренування та навчання	Проведення навчань для українських військових у рамках програм НАТО, навчання стандартам Альянсу.	Місії в рамках тренувальних програм на Яворівському полігоні.
Фінансова допомога	Фінансування оборонних проектів, покращення інфраструктури, кібербезпеки.	Цільові фонди для модернізації командних систем та кіберзахисту.
Військова техніка	Надання озброєння, бронетехніки, засобів зв'язку та іншої військової підтримки.	Поставки дронів, бронежилетів, систем ППО у 2022-2024 роках.
Гуманітарна допомога	Надання медичних матеріалів, евакуація поранених, підтримка цивільного населення в умовах війни.	Медичні матеріали та евакуація під час війни на сході України.
Інформаційна підтримка	Обмін розвідданими, аналітична підтримка у протидії дезінформації та кібератакам.	Спільні аналітичні звіти з розвідданими від НАТО.
Підтримка реформ	Допомога в проведенні реформ оборонного сектору, боротьби з корупцією, покращення системи управління військами.	Оборонні реформи 2015-2023 років для відповідності стандартам НАТО.

Цільові фонди НАТО	Фонди для розвитку конкретних напрямів оборони, кібербезпеки, медичної допомоги та модернізації інфраструктури.	Фонд кіберзахисту та командування 2021 року.
--------------------	---	--

Додаток В

Військова підтримка України від НАТО та її мета[8]

Вид підтримки	Опис	Ціль
Військове обладнання	Постачання зброї, техніки, боєприпасів.	Зміцнення обороноздатності України
Навчання військовослужбовців	Програми підготовки за стандартами НАТО, спільні навчання	Підвищення кваліфікації та інтеграція в НАТО
Матеріальна допомога	Фінансування, медичне обладнання, гуманітарна допомога	Підтримка в умовах війни
Розвиток оборонної інфраструктури	Інвестиції в модернізацію військових баз та об'єктів.	Поліпшення функціонування військових структур
Логістична підтримка	Організація транспортування, забезпечення матеріалами	Збільшення ефективності постачання
Секретна інформація та розвідка	Співпраця в обміні даними, спостереженні за ситуацією.	Поліпшення оперативної готовності

Додаток Г

Довгострокова безпекова допомога Україні[30]

Тип зобов'язання	Опис	Приклади/Програми
Військова підтримка	Постійне надання озброєння, військової техніки, обладнання та амуніції для забезпечення обороноздатності України у довгостроковій перспективі.	Ленд-ліз, поставки ППО, сучасні танки, системи HIMARS.
Навчання та підготовка військових	Тривале навчання українських військових стандартам НАТО та проведення спільних навчань для покращення оперативних можливостей і взаємодії з військами НАТО	Спільні навчання з НАТО на території країн-членів Альянсу, навчальні програми з фахівцями з Великої Британії, Канади та США.
Кібербезпека та інформаційна захист	Інвестиції в розвиток кіберзахисту, надання технологічної допомоги у сфері захисту критичних інфраструктур та протидії інформаційним загрозам.	Фонд кібербезпеки НАТО, спільна розвідка щодо кібератак та боротьба з дезінформацією.
Фінансова та матеріальна допомога	Довгострокові фінансові зобов'язання для підтримки реформ, модернізації армії та оборонних технологій, а також відбудови зруйнованої військової інфраструктури.	Програма НАТО зі сталого розвитку оборонного сектору України, фонди реконструкції, передача сучасних оборонних технологій.

Інтеграція до системи НАТО	Поступова інтеграція України у структури Альянсу, у тому числі через програми взаємодії та координації, що дозволить Україні відповідати стандартам НАТО.	Програма розширених можливостей НАТО, двосторонні угоди з окремими країнами НАТО, надання технічної підтримки для модернізації оборонних процесів.
Підтримка оборонних реформ	Допомога у проведенні структурних реформ в оборонній сфері, спрямованих на підвищення ефективності командування, боротьбу з корупцією та впровадження демократичного контролю над Збройними Силами України.	Консультативна місія НАТО, реформа сектору оборони з допомогою фахівців НАТО, допомога в адаптації українського законодавства до стандартів НАТО.
Гарантії безпеки	Підтримка суверенітету і територіальної цілісності України, гарантії від агресії з боку третіх країн, зобов'язання надавати допомогу в умовах конфліктів або загроз.	Двосторонні гарантії безпеки від ключових країн-членів НАТО (наприклад, від США, Великобританії) на тривалий період.